

บทที่ 2

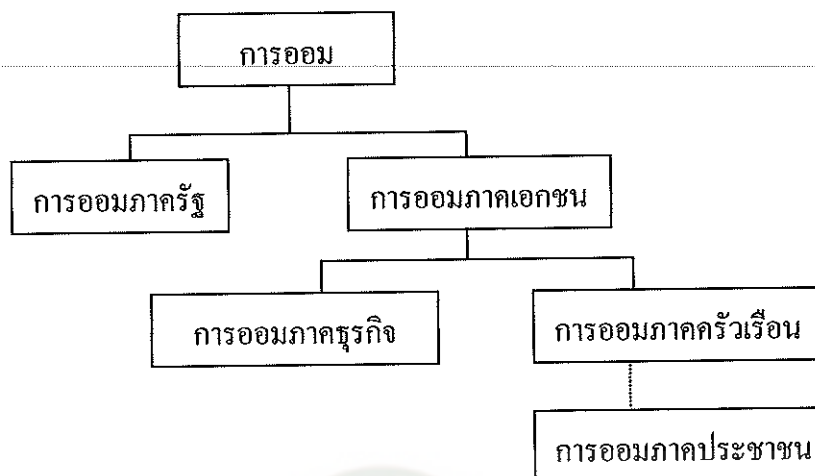
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การออมก่อนวัยเกษียณของบุคลากรทางการศึกษา กรมสามัญศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ตลอดจนเป็นพื้นฐานในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เนื้อหาต่าง ๆ ที่ได้ค้นคว้าและทบทวนมานั้นจะเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการออม
  2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริโภค
  3. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการออม
  4. การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการออม
  5. บริบททั่วไปเกี่ยวกับการออมในจังหวัดมหาสารคาม
  6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ในแต่ละหัวข้อนี้มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการออม

การออมเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจในทางเศรษฐศาสตร์แบ่งการออมของประเทศออกเป็น 2 กลุ่ม ดังแผนภาพที่ 2-1 คือ การออมภาครัฐและการออมภาคเอกชน โดยที่การออมภาคเอกชนยังแบ่งออกเป็นการออมภาคธุรกิจและการออมภาคครัวเรือน (กรณีการเอกเผ่าพันธุ์, 2548, หน้า 42) การออมของประชาชนทั่วไปจัดเป็นการออมภาคครัวเรือน

แผนภาพที่ 2-1 ประเภทของการออม

ความหมายของการออม

การออม (Saving) มีความหมาย 2 ลักษณะ คือ ความหมายทั่วไป และความหมายเชิงเศรษฐศาสตร์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายทั่วไป พบว่า ราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายของคำว่า ออม หมายถึง เก็บหอมรอมริบ เช่น ออมทรัพย์ ออมสินและยังรวมถึงการถนอม คำว่า เก็บหอมรอมริบ นี้ หมายถึง เก็บรวบรวมไว้ที่เล็กทีละน้อย คำว่า ถนอมหมายถึง คอยระมัดระวัง ระวังประคบประมงไว้ให้ดี ใช้อย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้เสียหรือหมดเร็ว เก็บไว้อย่างดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 139, 485, 1344)

ความหมายเชิงเศรษฐศาสตร์ พบว่า นักเศรษฐศาสตร์มีมุมมองการออมในลักษณะ การสะสมทุน การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การลงทุนและการออมทรัพย์ การออมในทางเศรษฐศาสตร์มีความหมายดังนี้

การออม คือ การนำเงินออมไปแสวงหาประโยชน์ หรือซื้อทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดดอกผล หรือแปลงสภาพเป็นสินทรัพย์ที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์งอกเงยขึ้น เช่น นำไปฝากธนาคาร หรือให้กู้ ซื้อหลักทรัพย์ประเภทต่าง ๆ เป็นต้น หากเก็บเงินไว้เฉย ๆ ในทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า การเก็บสะสม (Hoarding) (ภราดร ปรีดาศักดิ์, 2549, หน้า 368)

การออม หมายถึง การนำรายได้ที่เหลือจากการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคมาเก็บไว้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เก็บออมไว้ในกระเป๋ากะปุกออมสินหรือฝากไว้กับธนาคาร ดังนั้นการ

ออมเกิดจากรายได้ ลบ รายจ่ายเพื่อบริโภค การออมจะขึ้นอยู่กับรายได้ เช่น เมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้น ก็จะเก็บออมเพิ่มขึ้น แต่พอมีรายได้ลดลงการออมก็จะลดลงไปด้วยและถ้ารายได้ลดต่ำลง เท่ากับรายจ่ายเพื่อการบริโภคหรือต่ำกว่ารายได้ก็จะทำให้ปริมาณการออมเท่ากับศูนย์และติดลบไปในที่สุด (อภิรักษ์ จันตะนี, 2551, หน้า 58, 74)

การออม คือ ส่วนเกินของกระแสเงินตราที่ไหลเข้าหักด้วยกระแสเงินตราที่ไหลออกในงบการเงินของครัวเรือน ดังนั้นการออมของครัวเรือนเกิดขึ้นเมื่อส่วนของรายได้มากกว่ารายจ่ายของครัวเรือน โดยรายได้และรายจ่ายดังกล่าวอยู่ในรูปของตัวเงิน (คณะกรรมการวิชาเศรษฐศาสตร์เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดี, 2551, หน้า 156)

เงินออมในเชิงการบริหารการเงิน หมายถึง รายได้เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้วจะมีส่วนซึ่งเหลืออยู่เรียกว่า เงินออม (สุขใจ น้ำผุด, 2543, หน้า 185) โดยที่การเงินคือ การศึกษาว่าเราจะจัดสรรเงินที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพกันอย่างไรจึงจะสามารถอยู่ในโลกธุรกิจและจัดการกับธุรกิจของตนเองได้เป็นอย่างดี (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551, หน้า 31)

การออมทรัพย์ของบุคคล หมายถึง การเก็บสะสมเงินที่ละเล็กละน้อยให้เพิ่มพูนขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้จ่ายในอนาคต ทางเศรษฐศาสตร์กล่าวว่า การออมมีความหมายที่แตกต่างจากความหมายทั่ว ๆ ไปว่าการออม หมายถึง การนำเงินออมไปลงทุนเพื่อหาผลประโยชน์ตอบแทน การออมมีความสัมพันธ์กับรายได้และรายจ่าย

วัตถุประสงค์ของการออม

ผู้ออมจะมีวัตถุประสงค์ของการออมแตกต่างกันไปตามแต่ตนเองจะปรารถนา โดยทั่วไปการออมมีวัตถุประสงค์หลายประการ (ชูศักดิ์ จุฑาสวัสดิ์, 2545, หน้า 13) ได้แก่

1. เก็บออมเงินไว้ใช้ยามเจ็บป่วย ยามฉุกเฉิน ยามชรา
2. เก็บไว้เพื่อเป็นทุนการศึกษา
3. เป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ
4. เก็บออมเพื่อต้องการดอกเบี้ย
5. เพื่อซื้อสินค้า บริการ หรือทรัพย์สินส่วนอื่นๆ
6. เพื่อกิจกรรมทางศาสนาหรือประเพณี เช่น การอุปสมบทของบุตรหลาน การไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและประเพณี เป็นต้น
7. เป็นหลักประกันในการกู้เงิน

จุดมุ่งหมายในการเลือกวิธีการจัดการเงินออมของครัวเรือน (คณะกรรมการวิชา เศรษฐศาสตร์เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดี, 2551, หน้า 159) ได้แก่

1. จุดมุ่งหมายเพื่อให้เงินออมมีสภาพคล่อง ดังนั้นการจัดการกับเงินออมจึงควร เก็บไว้เป็นเงินสด หรือฝากธนาคารพาณิชย์ในรูปเงินฝากกระแสรายวันที่จ่าย โอนโดยเช็ค วิธีนี้ มักจะใช้กรณีที่เป็นเงินออมจำนวนน้อยและมีความจำเป็นต้องนำไปใช้จ่ายในระยะเวลาอันสั้น
2. จุดมุ่งหมายในการหาผลประโยชน์อย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นจึงควรฝากประจำ หรือฝากออมทรัพย์ในธนาคาร สถาบันการเงิน ชื่อตัวสัญญาใช้เงินในบริษัทเงินทุน ชื่อ พันธบัตรรัฐบาล หรือชื่อหุ้นกู้ โดยมีสมุดคู่ฝากเป็นหลักฐานหรืออาจซื้อตราสารทางการเงินที่ ออกโดยสถาบันนั้นก็ได้ สำหรับสถาบันการเงินในประเทศไทย ซึ่งแต่แหล่งรับฝากเงินออม ของประชาชนมีอยู่มากมาย ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ (Commercial Bank) ธนาคารออมสิน (Saving Bank) บริษัทเงินทุนและบริษัทเครดิตฟองซิเออร์ (Finance Company and Credit Touchier) บริษัทประกันชีวิต (Life Insurance) สหกรณ์ออมทรัพย์ (Saving Cooperative) สหกรณ์การเกษตร (Agricultural Cooperative) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (Bank for Agriculture and Agriculture Cooperative) และธนาคารอาคารสงเคราะห์ (Housing Bank)
3. จุดมุ่งหมายในการหาหลักประกันบางอย่าง วิธีการจัดการเงินออมที่ควรเลือกคือ การทำประกันต่าง ๆ ตามความต้องการ
4. จุดมุ่งหมายในการสะสมรายได้เพื่อดำรงเลี้ยงชีพ วิธีการจัดการเงินออมจึงทำได้โดยเข้าเป็นสมาชิกในโครงการกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ นอกจากนี้ก็ยังสามารถใช้วิธีการออมโดย ฝากสะสมเป็นรายเดือนไว้ในธนาคารก็ได้
5. จุดมุ่งหมายในการหาผลตอบแทน โดยลดความเสี่ยง การเลือกวิธีการจัดการเงิน ออมก็คือ การนำเงินออมไปให้ผู้ลงทุนที่แท้จริง (Real Investor) กู้ยืม ชื่อหน่วยลงทุนของ กองทุนรวม กองทุนรวมก็จะนำเงินลงทุนนี้ไปดำเนินการหาผลประโยชน์แทนผู้มีเงินออมและ เนื่องจากความชำนาญของผู้บริหารกองทุนรวมจะทำให้ความเสี่ยงจากการลงทุนถูกหลีกเลี่ยง ได้มาก การกู้ยืมจะเป็นไปในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้
  - 5.1 ให้กู้ยืมโดยตรงแก่ผู้ลงทุนขนาดย่อม เงินให้กู้ยืมประเภทนี้จะเป็น ปริมาณน้อย ระยะเวลาสั้น มีความเสี่ยงสูง เนื่องจากการให้กู้ยืมส่วนตัว
  - 5.2 การซื้อหรือการลงทุนในหลักทรัพย์ หลักทรัพย์หรือตราสารดังกล่าวคือ หลักทรัพย์ทางการเงิน ซึ่งรัฐบาลและผู้ลงทุนที่แท้จริงและเอกชนจำหน่ายเพื่อระดมเงิน ไปทำ

การลงทุนที่แท้จริง หลักทรัพย์ที่นิยมลงทุนกันทั่วไปได้แก่ พันธบัตรรัฐบาล (Government Bond) หุ้นกู้ (Corporate Bond) หุ้นสามัญ (Common Stock) และหุ้นบุริมสิทธิ (Preferred Stock)

6. จุดมุ่งหมายในการป้องกันภาวะเงินเฟ้อ วิธีจัดการเงินออมเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะเงินเฟ้อ คือ การซื้อหุ้นสามัญไว้ เพราะโดยปกติราคาหุ้นสามัญจะสูงขึ้นไปตามภาวะของเงินเฟ้อ

7. จุดมุ่งหมายในการลงทุนเสี่ยงหากำไร วิธีจัดการเงินออมเพื่อจุดมุ่งหมายนี้ก็คือ การซื้อขายหุ้นสามัญเพื่อเสี่ยงหากำไร ซึ่งวิธีนี้จะให้ผลตอบแทนสูงแต่ความเสี่ยงก็สูงตามด้วย

8. จุดมุ่งหมายเพื่อความมั่นคงของฐานะ ควรจัดการเงินออมด้วยการนำไปซื้อที่ดินมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเงินออมไปสะสมไว้เปลี่ยนเป็นทรัพย์สินที่มั่นคงและให้ผลประโยชน์ในอนาคตหรือเพื่อเป็นการลงทุน โดยหวังเก็งกำไรระยะสั้นด้วยการหาโอกาสขายเมื่อราคาที่ดินสูงขึ้นเพราะราคาที่ดินจะไม่ลดลง ในอนาคตอย่างแน่นอนเนื่องจากจำนวนของพื้นที่ดินคงที่ แต่ความต้องการน่าจะเพิ่มขึ้นตามจำนวนประชากร โดยมีเกณฑ์ในการเลือกซื้อที่ดิน คือ เลือกที่ดินที่สังเกตเห็นว่าบริเวณนั้นมีแนวโน้มที่จะเจริญ สามารถทำประโยชน์ได้หรือให้เช่าได้

9. การลงทุนเพื่อการศึกษา การจัดการเงินออมด้วยการนำไปลงทุนเพื่อการศึกษาจะต้องมีการศึกษาถึงต้นทุนและผลจากการลงทุนให้รอบคอบเพื่อประกอบการตัดสินใจ โดยต้นทุนทางตรงของการลงทุน ได้แก่ ค่าธรรมเนียมการศึกษา ค่าหนังสือ ฯลฯ ส่วนต้นทุนทางอ้อม ได้แก่ รายได้ที่สูญเสียไปอันเนื่องมาจากไม่ได้ทำงานตลอดช่วงเวลาของการศึกษา สำหรับผลประโยชน์ทางตรงจากการลงทุนก็คือ รายได้ที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน แต่สามารถประมาณค่าเป็นตัวเงินได้ที่คาดว่าจะได้รับจากการประกอบอาชีพอันเป็นผลมาจากความสามารถซึ่งเกิดขึ้นจากการศึกษา ซึ่งจะเป็นรายได้ที่เกิดขึ้นในอนาคต ตลอดช่วงชีวิตหลังการศึกษา ส่วนผลประโยชน์ทางอ้อมไม่อาจสามารถประเมินค่าเป็นตัวเงินได้ เช่น ตำแหน่งหน้าที่ที่มีหน้ามีตา เป็นต้น

ประโยชน์ของการออม

การออมเกิดประโยชน์สำคัญ 2 ส่วน คือ ประโยชน์ต่อผู้ออมและระบบเศรษฐกิจและสังคม (คณะกรรมการวิชาเศรษฐศาสตร์เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดี, 2551, หน้า 156, และ

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553, หน้า 9 และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2549, หน้า 14)
ดังนี้

ประโยชน์ของการออมต่อผู้ออม

1. ผู้ออมมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น เนื่องจากการออมก่อให้เกิดผลประโยชน์ได้แก่ ดอกเบี้ย เงินปันผล กำไรส่วนทุน (Capital Gain)
2. การออมทำให้มีความมั่นคงทางการเงิน การคลังและเศรษฐกิจของประเทศ เงินที่เพิ่มขึ้นช่วยส่งเสริมการพัฒนาตลาดทุนไทย
3. รัฐไม่จำเป็นต้องจัดสรรงบประมาณเพื่ออุดหนุนดูแลผู้สูงอายุ
4. มีเงินสำรองไว้ใช้จ่ายฉุกเฉิน
5. เป็นทุนการศึกษาของบุตรหลาน หรือช่วยให้บุตรหลานมีการศึกษาที่สูงขึ้น
6. เพิ่มคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัวให้สูงขึ้นได้

ประโยชน์ของการออมต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม

1. เงินออมถูกนำมาใช้เป็นเงินทุนในระบบเศรษฐกิจเพื่อใช้ในการผลิตและบริการอันช่วยให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศขยายตัวอย่างแข็งแกร่ง
2. ภาครัฐมีรายได้จากการบริโภคของภาคครัวเรือน และการเก็บภาษีซึ่งสามารถนำไปใช้พัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ได้อีกมาก เช่น พัฒนาการศึกษากำหนดให้ประชาชนมีรายได้อีกมากขึ้น เป็นต้น
3. ช่วยส่งเสริมความสงบเรียบร้อยของคนในสังคม ลดปัญหาอาชญากรรม
4. ลดการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศเพื่อมาลงทุน
5. ลดภาระและลดการพึ่งพานุเคราะห์หลาน อีกทั้งบุตรหลานไม่ทอดทิ้งผู้สูงอายุ
6. ผู้เกษียณอายุใช้ชีวิตอย่างมีความสุข

จะเห็นได้ว่า การออมมีความสำคัญอย่างมากต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและระบบเศรษฐกิจของประเทศ คณะรัฐมนตรีจึงกำหนดให้วันที่ 31 ตุลาคม ของทุกปีเป็น “วันออมแห่งชาติ” เพื่อส่งเสริมให้คนไทยมีนิสัยรักการออมตลอดจนตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการออม

รูปแบบการออมเพื่อวัยเกษียณ

คนไทยให้ความสำคัญต่อการวางแผนการเงินเพื่อวัยเกษียณมากขึ้น เพราะคนไทยมีอายุสูงขึ้น และส่วนใหญ่อยู่โสดเดี่ยว ถ้าพึ่งสวัสดิการภาครัฐที่จะดูแลคนในวัยเกษียณก็อาจไม่

ทั่วถึง ดังนั้นก่อนวัยเกษียณจะต้องมีการวางแผนการเงินไว้อย่างเหมาะสม อีกทั้งการวางแผนทางการเงินจะต้องเริ่มเมื่อทำงานหรือเมื่ออายุยังน้อย (วิน พรหมแพทย์, 2553, หน้า 30)

ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2549, หน้า 12-13) ได้กล่าวถึงระบบการออมเพื่อวัยเกษียณ (Old Age Income Security) ว่าได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อทำหน้าที่สนับสนุนด้านการเงินแก่ประชาชนที่อยู่ในวัยเกษียณอายุ อันเป็นส่วนหนึ่งของระบบความมั่นคงทางสังคม (Social Security) เนื่องจากการที่สังคมมีการพัฒนาจากสังคมเกษตรกรรมมาสู่สังคมอุตสาหกรรมได้ทำให้รูปแบบการพึ่งพิงการเงินในระบบที่ไม่เป็นทางการ (Informal System) จากลูกหลานต้องปฏิรูปเข้าสู่ระบบที่เป็นทางการ (Formal System) เพื่อเป็นการประกันทางการเงินแก่ประชากรหลังการเกษียณอายุ กระแสการปฏิรูประบบความมั่นคงทางสังคม (Social Security) เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายด้วยสาเหตุหลักสืบเนื่องจากการประมาณการจำนวนผู้สูงอายุที่จะเพิ่มสูงขึ้นในช่วง 2-3 ทศวรรษข้างหน้าจนอาจเกิดสถานะที่เรียกว่า “วิกฤตการณ์ผู้สูงอายุ” (Old Age Crisis)

รูปแบบต่าง ๆ ของระบบการออมเพื่อวัยเกษียณ

ระบบการออมแบบสะสมเพื่อวัยเกษียณที่เกิดขึ้นนั้นมีหลายรูปแบบซึ่งแตกต่างกันตามลักษณะการดำเนินงาน โดยแบ่งได้ดังนี้

1. การออมแบบสมัครใจหรือการออมแบบบังคับ
  2. กำหนดเงินสมทบจ่ายหรือกำหนดผลประโยชน์ที่จะได้รับ
  3. การใช้ระบบกระจายรายได้ข้ามวัยหรือระบบบัญชีส่วนบุคคล
- การออมแต่ละรูปแบบอธิบายได้ ดังนี้

1. การออมแบบสมัครใจ (Voluntary Saving) จะให้สิทธิในการเลือกแก่แรงงานเองว่าเลือกที่จะออมหรือไม่ ได้แก่ การเก็บออมเงินด้วยตนเองในรูปแบบเงินสด การฝากธนาคาร การซื้อทรัพย์สิน การลงทุนในบริษัทเงินทุน โดยได้รับดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทน ตลอดจนการซื้อทรัพย์สินต่าง ๆ เช่น ที่ดิน บ้าน เครื่องประดับทอง เพชร พลอย แม้เป็นเพียงถ่านหินเก่าเก็บหลายล้านปีแต่ก็มีค่ามหาศาล เพราะหาอุปทานน้อย (สุภาวดี สายเชื้อ, 2546, หน้า 172)

2. การออมแบบบังคับ (Mandatory Saving) แรงงานจะต้องจ่ายเงินส่วนหนึ่งจากค่าแรง ณ วันนี้เพื่อได้รับสิทธิทางการเงินในวัยเกษียณ ได้แก่ กองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 27 กันยายน 2539 ตามพระราชบัญญัติกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2539

3. กำหนดเงินสมทบจ่าย (Defined Contribution) เป็นรูปแบบที่กำหนดจำนวนเงินที่แรงงานต้องจ่าย โดยแรงงานจะไม่ทราบว่าในวัยเกษียณตนจะได้รับผลตอบแทนจากเงินออมเป็นจำนวนเท่าไร ส่วนมากผลประโยชน์ที่จะได้รับมักผูกติดกับจำนวนเงินที่ออม

4. กำหนดผลประโยชน์ที่จะได้รับ (Defined Benefit) เป็นรูปแบบที่มีกำหนดจำนวนเงินที่แรงงานจะได้รับหมายความว่าแรงงานจะสามารถทราบชัดเจนถึงผลประโยชน์ที่ตนจะได้รับในอนาคตเมื่อตอนเกษียณ

5. การใช้ระบบกระจายรายได้ข้ามวัย (Redistribution) เป็นรูปแบบการจ่ายผลตอบแทนโดยใช้เงินสมทบที่ได้จากแรงงาน ณ วันนี้ ไปจ่ายเป็นผลตอบแทนให้แก่แรงงานที่เกษียณอายุ

6. ระบบบัญชีส่วนบุคคล (Individual Account) เป็นรูปแบบที่แรงงานได้รับสิทธิประโยชน์ในอนาคตจากเงินออมของตนในปัจจุบัน

ในปัจจุบันประเทศต่าง ๆ ไม่ได้เลือกที่จะใช้ระบบใดระบบหนึ่งเพียงอย่างเดียว เนื่องจากประชากรแต่ละคนในประเทศมีความพร้อมที่แตกต่างกัน การจัดการระบบประกันสังคมและระบบเศรษฐกิจในประเทศที่มีการเติบโตมากดังเช่นประเทศญี่ปุ่น ยุโรป ตะวันตก สหรัฐอเมริกา และประเทศสิงคโปร์ขึ้นอยู่กับจำนวนประชากรผู้สูงอายุเนื่องจากโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุนับสำคัญที่จำเป็นต้องมีนโยบายสวัสดิการและระบบดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่ชัดเจนให้สามารถรองรับรายจ่ายที่เพิ่มขึ้นในอนาคต (อนุสรณ์ ธรรมใจ, 2548, หน้า 40-41) โดยส่วนใหญ่จะใช้ 3 ระบบพร้อมกัน ได้แก่

1. รูปแบบการออมภาคบังคับที่รัฐบาลเป็นผู้บริหาร โดยแรงงานต้องจ่ายเงินสมทบสู่กองทุนที่รัฐบาลเป็นผู้บริหาร ในรูปแบบที่กำหนดผลประโยชน์อย่างแน่นอนที่จะได้รับในวัยเกษียณ

2. รูปแบบการออมภาคบังคับที่เอกชนเป็นผู้บริหาร ที่บังคับให้แรงงานต้องออมเงิน โดยผ่านกองทุนที่ผู้บริหาร โดยภาคเอกชน โดยตั้งใจที่จะให้เป็นส่วนสนับสนุนรูปแบบการออมภาคบังคับที่รัฐบาลเป็นผู้บริหาร ในเรื่องผลตอบแทนเพิ่มเติม อย่างไรก็ตามพบว่าในหลายประเทศรัฐบาลจะเข้ามาเป็นผู้ดูแลการบริหารกองทุนนี้เอง

3. รูปแบบการออมเพื่อวัยเกษียณอย่างสมัครใจ เป็นการออมที่ให้แรงงานออมอย่างสมัครใจควบคู่กับการออมภาคบังคับ 2 รูปแบบแรก ภาครัฐเป็นเพียงแต่ทำหน้าที่กำกับดูแลเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของผู้ออม โดยรัฐอาจให้สิ่งจูงใจในรูปแบบของการลดหย่อนภาษี

ระบบการออมเพื่อการเกษียณอายุในประเทศไทยพบว่า มีรูปแบบการออมทั้ง 3
เสาหลัก ประกอบด้วย (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2551, หน้า ค)

การออมขั้นที่ 1 คือ การบังคับออมผ่านกองทุนที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้น เช่น ระบบ
บำเหน็จบำนาญข้าราชการและระบบประกันสังคม กรณีชราภาพ

การออมขั้นที่ 2 คือ คือ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) หรือกองทุน
บำเหน็จบำนาญแห่งชาติที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

การออมขั้นที่ 3 คือ การให้ออมโดยสมัครใจผ่านสถาบันการเงิน เช่น ธนาคาร
พาณิชย์ บริษัทประกันชีวิต ตลาดทุน หรือผ่านกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เครื่องมือการเงินต่าง ๆ ที่
รัฐบาลให้สิทธิประโยชน์เพิ่มเติม อาทิ กองทุนรวมหุ้นระยะยาว (LTF) และกองทุนรวมเพื่อการ
เลี้ยงชีพ (RMF) เป็นต้น

ช่องทางการออมระยะยาวเพื่อชีวิตหลังเกษียณ

ปัจจุบันประเทศไทยมีช่องทางการออมระยะยาวเพื่อชีวิตหลังเกษียณหลาย
ช่องทาง โดยส่วนใหญ่จะเป็นการออมผ่านรูปแบบกองทุน การออมระยะยาวในกรณีนี้จะได้
สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีเงินได้หลายประการ ช่องทางการออมระยะยาวเพื่อชีวิตหลัง
เกษียณ ได้แก่

1. กองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพ

กองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพจัดเป็นการออมภาคบังคับ และเป็นการ
ออมสำหรับคนที่ทำงานในวงกว้าง โดยปัจจุบันครอบคลุมลูกจ้างในสถานประกอบการเอกชน
ที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป การออมแต่ละเดือนนายจ้างและลูกจ้างจะจ่ายเงินเข้ากองทุนฝ่าย
ละร้อยละ 3 ของเงินเดือน และรัฐบาลจ่ายสมทบอีกร้อยละ 1 ของเงินเดือน โดยมีเพดาน
เงินเดือน 15,000 บาท เงินออมที่ลูกจ้างจ่ายเข้ากองทุนประกันสังคม สามารถนำไปหัก
ลดหย่อนได้ตามที่จ่ายจริงแต่ไม่เกินปีละ 5,400 บาท

2. กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ

กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ เป็นกองทุนภาคบังคับสำหรับข้าราชการ
ทุกประเภท (ยกเว้นข้าราชการเมือง) ในการออมแต่ละเดือนข้าราชการจะจ่ายเงินเข้ากองทุนใน
อัตราร้อยละ 3 ของเงินเดือน และรัฐบาลจ่ายเงินสมทบและเงินชดเชยให้อีกร้อยละ 3 และ 2
ของเงินเดือนตามลำดับ เงินออมสะสมที่ข้าราชการจ่ายเข้ากองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ
ส่วนที่ไม่เกิน 300,000 บาท ได้รับการยกเว้นภาษีเงินได้

3. กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ จัดเป็นกองทุนที่ตั้งขึ้นด้วยความสมัครใจระหว่าง นายจ้างและลูกจ้าง เป็นการออมเพื่อสร้างหลักประกันและสวัสดิการให้แก่พนักงานในยามที่ ต้องออกจากงาน ในการออมลูกจ้างจะออมในอัตราไม่ต่ำกว่าร้อยละ 2 แต่ไม่เกินร้อยละ 15 ของเงินเดือน และนายจ้างต้องจ่ายสมทบในอัตราไม่ต่ำกว่าลูกจ้าง เงินออมสะสมที่ลูกจ้างจ่าย เข้ากองทุนสำรองเลี้ยงชีพสามารถนำไปหักลดหย่อนในการคำนวณภาษีเงินได้ตามจำนวนที่ จ่ายจริงแต่ไม่เกินปีละ 10,000 บาท แต่ไม่เกินร้อยละ 15 ของเงินเดือน และไม่เกิน 20,000 บาท เป็นเงินได้ที่ได้รับการยกเว้นภาษี

4. กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ

กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ เป็นกองทุนรวมประเภทหนึ่งที่จัดตั้งขึ้นเพื่อ เป็นทางเลือกในการออมระยะยาวเพื่อการเลี้ยงชีพ โดยนโยบายลงทุนเหมือนกับกองทุนรวม ทั่วไป การออมเป็นแบบสมัครใจที่ทางการให้การสนับสนุน โดยให้สิทธิประโยชน์แก่ผู้ ลงทุนเพื่อเป็นแรงจูงใจ ซึ่งผู้ลงทุนต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การออมแบบสมัครใจ โดยซื้อ หน่วยลงทุนไม่น้อยกว่าปีละ 1 ครั้ง และไม่ระงับการซื้อหน่วยลงทุนเกินกว่า 1 ปี ติดต่อกัน ภายใต้งบเงินไข่อัตราออมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3 ของรายได้ในแต่ละปีหรือไม่ต่ำกว่า 5,000 บาท กองทุนประเภทนี้เพิ่งเริ่มเปิดขายให้แก่ผู้ลงทุนเมื่อปลายปี 2544 เงินออมที่ผู้ออมลงทุนใน หน่วยลงทุนของกองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ สามารถนำไปหักลดหย่อนภาษีเงินได้ไม่เกิน ร้อยละ 15 ของเงินได้ โดยเมื่อรวมเงินออมกับกองทุนสำรองเลี้ยงชีพหรือกองทุนบำเหน็จ บำนาญข้าราชการแล้วต้องไม่เกิน 300,000 บาท

หากผู้ออมลาออกจากการเป็นสมาชิกกองทุนทั้ง 4 ประเภท เงินออมและ ผลประโยชน์ที่ได้รับจากกองทุนจะได้รับสิทธิยกเว้นภาษีเงินได้เพราะเหตุเกษียณอายุหรือ สูงอายุ ทูพพลภาพหรือตาย ทั้งนี้ภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขของกองทุนแต่ละประเภท อย่างไรก็ตามผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่ได้รับในวัยเกษียณอาจไม่เพียงพอเนื่องจากคนส่วนใหญ่มี อายุยืนยาวขึ้น ดังนั้นการปฏิรูปการออมที่จะช่วยให้ผู้ออมได้รับผลประโยชน์เพิ่มขึ้นก็จะเป็น สิ่งจูงใจที่ส่งเสริมให้ประชาชนในวัยทำงานเลือกที่จะเกษียณอายุทำงานน้อยลง เพื่อที่จะสะสม เงินต่อไปอีกซึ่งจะมีผลดีต่อความยั่งยืนของกองทุนด้วย

หลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกประเภทของการออม

ในต่างประเทศผู้ออมหรือผู้ลงทุนจะมีที่ปรึกษาให้คำแนะนำการจัดสรรเงินออมหรือการลงทุนเพื่อการหาช่องทางใหม่ ๆ ที่จะให้ทั้งความปลอดภัยและได้ผลตอบแทนสูงกว่าอย่างน้อยก็สู้กับอัตราเงินเฟ้อที่สูงขึ้นทุกปีได้ โดยเฉพาะในช่วงที่อัตราดอกเบี้ยมีการเปลี่ยนแปลงนี้การเรียนรู้วิธีการจัดสรรเงินออมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น เพื่อไม่ให้เกิดความเสี่ยงที่สูง เช่น การไม่ได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่าและการเสียโอกาสที่จะได้รับผลประโยชน์ที่ดี เป็นต้น การวางแผนเพื่อการจัดสรรเงินออมหรือการลงทุนนั้นต้องเริ่มจากการพิจารณาเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น เป้าหมายการออม ระยะเวลาการออมที่เหมาะสม ความพร้อมหรือฐานะการเงินของตนเอง นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ด้วย (โชค ไพศาล, 2546, หน้า 47, 57) คือ

1. เน้นที่ความสามารถในการสร้างผลตอบแทน ทั้งธนาคารและสถาบันการเงินมีความสามารถในการบริหารเงินของผู้ออมให้เกิดผลตอบแทนกลับคืนสู่ผู้ออมที่แตกต่างกัน
2. เน้นที่บริการและความสะดวก ธนาคารและสถาบันการเงินบางแห่งได้จัดระบบสนับสนุนที่สะดวกสบายแก่ผู้ออม เช่น ทำการตรวจสอบหรือทำรายการผ่านระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น
3. การทราบข้อมูล รายละเอียดที่แท้จริง ผู้ออมเงินต้องทราบรายละเอียดข้อมูลก่อนการตัดสินใจออมเงินกับธนาคารหรือสถาบันการเงินนั้นๆ โดยสามารถทำการศึกษาจากหนังสือชี้ชวนและรับฟังความคิดเห็นจากผู้มีประสบการณ์เพื่อทำความเข้าใจให้ดีก่อนตัดสินใจ
4. ความปลอดภัยจากการออมแต่ละรูปแบบ ส่วนใหญ่จะเลือกการออมที่มีความเสี่ยงต่ำ ซึ่งหากนำข้อมูลมาเปรียบเทียบก็จะพบระดับความเสี่ยงที่แตกต่างกันไปดังตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1 เปรียบเทียบระดับความเสี่ยงของการออมแต่ละรูปแบบ

รูปแบบการออม	ระดับความเสี่ยง (ต่ำสุด=1 สูงสุด= 10)	ผลตอบแทน (ต่ำสุด=1 สูงสุด= 10)
เงินฝากธนาคาร	1	1
พันธบัตรรัฐบาล	1-2	1-2
หุ้นกู้บริษัทเอกชน	2-5	2-5
กองทุนรวม ประเภทกองทุนตราสาร หนี้	2-5	2-5
ประเภทกองทุนหุ้น	6-9	6-9
หุ้นในตลาดหลักทรัพย์	8-10	8-10
ถือเตอเร่	10+	10+

ที่มา: โชค ไพศาล (2546, หน้า 57)

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสี่ยง มี 3 ประการหลัก ได้แก่

1. ความเสี่ยงจากดอกเบี้ยซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา
2. ความเสี่ยงในรูปของรายได้ จะมีผลกับตราสารหนี้ระยะสั้นหรือประเภทเงินฝาก ตัวแลกเปลี่ยน ซึ่งมีทิศทางของดอกเบี้ยขึ้นลงเช่นเดียวกับเงินฝาก กล่าวคือ เมื่อดอกเบี้ยในตลาดมีทิศทางเป็นขาขึ้น กองทุนที่ลงทุนในรูปของตราสารหนี้ประเภทนี้จะมีรายได้เพิ่มขึ้นไปด้วยเช่นกัน
3. ความเสี่ยงเรื่องความสามารถในการชำระหนี้ หมายถึง ความสามารถในการชำระคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยแก่ผู้ออม ยกตัวอย่างถ้าหากผู้ออกตราสารหนี้หมดความสามารถในการชำระดอกเบี้ยและเงินต้น กองทุนที่ลงทุนอยู่นั้นก็จะต้องตีมูลค่าตราสารหนี้เป็นศูนย์หรือเปรียบเทียบเหมือนกับการเก็บหนี้คืนไม่ได้นั่นเอง เมื่อกองทุนขาดทุนก็จะส่งผลกระทบต่อผู้ถือหุ้นด้วยตนเอง ทั้งนี้เราสามารถตัดสินใจก่อนออมด้วยการตรวจสอบ Default Risk นี้ได้จากรายชื่อผู้ออก/รับรอง/รับรางวัล/ค้ำประกันตราสารหนี้ ซึ่งรายชื่อเหล่านี้มีฐานะเท่ากับเป็นลูกหนี้ร่วมของผู้ออกตราสารหนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อการออม

คนส่วนใหญ่มักใช้ชีวิตอย่างเดือนร้อนและวุ่นวายอันเนื่องมาจากปัญหาทางการเงิน โดยไม่มีการวางแผนเพื่อออมเงินแต่เนิ่น ๆ ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยด้วยกัน แต่ละคนก็จะมีสาเหตุที่แตกต่างกันไป โดยส่วนใหญ่สรุปได้เป็น 3 ปัจจัย (วารกรณ์ สาม โภเศษ, 2550, หน้า 104-105) ได้แก่

1. ความต้องการมีแต่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังที่ Maslow กล่าวไว้
2. ความเข้าใจโลกที่ไม่เหมาะสม หลายคนเข้าใจว่าการดำเนินชีวิตของผู้คนและครอบครัวดังที่ปรากฏในสื่อ เช่น โทรทัศน์ คือวิธีการดำเนินชีวิตจริงของคนทั่วไปไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบริโภค การใช้ชีวิต ค่านิยม การลอกเลียนแบบย่อมทำให้เกิดค่าใช้จ่ายมากขึ้น
3. อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม เช่น สื่อโฆษณาที่นำเสนอให้ใช้สินค้านั้น ๆ หรือไปในสถานที่นั้น ๆ หรือทำอย่างนั้นแล้วจะเป็นคน “มีระดับ”

ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่

1. ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน อันรวมถึงการดูแลครอบครัว บิดา มารดา หากมีบุคคลที่จะต้องดูแลรับผิดชอบมาก จะทำให้การออมลดลง
2. ค่าใช้จ่ายเพื่อจัดหาทรัพย์สินและค่าใช้จ่ายที่
3. การได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการออม หมายถึง การรับรู้ข้อมูลที่ส่งเสริมหรือกระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรมการออมเงิน ข้อมูลเหล่านั้นอาจแสดงถึงผลประโยชน์ของการออม วิธีการออมในรูปแบบต่าง ๆ ตัวอย่างการออมเงินของบุคคลสำคัญผ่านสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ เช่น หนังสือ นิตยสาร วารสาร ตลอดจนสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น
4. การเรียนรู้หลักการ แนวคิดที่บุคคลอื่นนำเสนอไว้ ตลอดจนการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากผู้ที่เกี่ยวข้องจนประสบความสำเร็จ
5. ปัญหาสุขภาพ ความเจ็บป่วยของบุคคลในระดับครัวเรือนซึ่งส่งผลกระทบต่อรายได้ที่ลดลงหรือมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น ส่งผลต่อการออมที่ลดลง

อนาคตเป็นสิ่งที่ยู่ในจิตใจของเราทุกคนนั้นก็หมายความว่าแต่ละคนสามารถเลือกที่จะทำให้อนาคตเป็นอะไรก็ได้ตามที่ตนเองต้องการ อนาคตที่ยิ่งใหญ่ ก้าวหน้าอาจรวมหลาย ๆ สิ่งที่กำลังมาแล้วไว้ด้วยกันก็อาจเป็นไปได้ (สุภางค์ จิระรัตนวรรณะ, 2549, หน้า 25, 27)

ปัญหาการออมเพื่อวัยเกษียณในประเทศไทย

ปัญหาหลักของการออมเพื่อวัยเกษียณในประเทศไทยมี 3 ประการ (มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2551, หน้า ข-ค) ได้แก่

1. การออมภาคครัวเรือนต่ำ ระหว่างปี 2536-2546 การออมภาคครัวเรือนของไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากการบริโภคที่เพิ่มขึ้นตามกระแสนิยม และความสะดวกที่เพิ่มขึ้นในการเข้าถึงสินเชื่อเงินสดและสินเชื่อเพื่อการบริโภค หลายครัวเรือนมีการออมเพื่อเกษียณอายุไม่เพียงพอ การออมส่วนใหญ่อยู่ในรูปของบัญชีออมทรัพย์ ดังนั้นประเทศไทยควรมีการพัฒนาและส่งเสริมรูปแบบการออมแบบผูกพันในระยะยาว
2. ปัญหาเรื่องเสถียรภาพของกองทุนประกันสังคมซึ่งเป็นระบบ Pay-as-you-go (PAYG) กล่าวคือ ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนและรัฐบาลจ่ายเงินออกให้แก่ผู้เกษียณอายุ โดยที่รัฐบาลไม่มีการเก็บเงินสะสมเพื่อเป็นกองทุน ทั้งนี้สัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น คนวัยทำงานน้อยลง ส่งผลให้มีการจ่ายผลประโยชน์มากขึ้นขณะที่การเก็บเงินเข้ากองทุนน้อยลง ซึ่งประมาณการไว้ว่ากองทุนมีสถานะเงินสะสมติดลบเป็นปีแรกในปี 2590
3. ปัญหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุที่ไม่มีหลักประกันด้านรายได้ โดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อยและผู้ด้อยโอกาส จากรายงานการสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2545 พบว่า สัดส่วนผู้สูงอายุที่ต้องพึ่งพิงการเลี้ยงดูจากสมาชิกในครอบครัวมีร้อยละ 35 ขณะที่สัดส่วนของผู้สูงอายุที่มีรายได้จากเงินออมและดอกเบี้ยมีเพียงร้อยละ 18 และมีรายได้จากบำนาญเพียงร้อยละ 4 สัดส่วนผู้สูงอายุที่พึ่งพาเบี้ยยังชีพเพิ่มขึ้นร้อยละ 24 ในปี 2550

สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการออม

สถาบันการเงิน หมายถึง หน่วยงานหรือองค์กรภายใต้การกำกับดูแลของทางการที่รับฝากเงินจากประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ หรือหน่วยงานที่ให้ออกเงินแก่ประชาชน ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารของรัฐ (ธนาคารออมสิน ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร) บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ บริษัทประกันชีวิต สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์การเกษตร เป็นต้น (อดุลย์ คำชู สุภัทร ชนบดีภัทร กรวิทย์ ต้นศรีและกฤษปสกล จุลเกษม, 2549, หน้า 5) สถาบันการเงินส่วนใหญ่เป็นภาคเอกชน ซึ่งแม้จะไม่สามารถสร้างเงินแต่ก็มีความสำคัญในการรวบรวมเงินออมและการกระจายเงินทุน

สถาบันการเงินที่มีใช้ธนาคารพาณิชย์สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท (สุรภักษ์ บุนนาค และวณีย์ ฅ้อยเกียรติกุล, 2540, หน้า 162) คือ

1. สถาบันการออม (Saving Institutions) เป็นสถาบันการให้เครดิตซึ่งระดมเงินทุนส่วนใหญ่โดยวิธีการรับฝากเงินหรือการขายหลักทรัพย์ทางอ้อม สถาบันการออมจึงเป็นสถาบันที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางทางการเงิน เช่น บริษัทเงินทุน เป็นต้น

2. สถาบันที่ทำการให้กู้ยืม (Lending Institutions) คือ สถาบันการให้เครดิตที่ได้เงินทุนส่วนใหญ่มาจากเงินทุนของเจ้าของ จากการขายหุ้น และการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินต่างๆ เช่น ไร่รับจำนำ เป็นต้น

3. สถาบันที่ทำหน้าที่ให้ความสะดวกในการติดต่อทางการเงิน เช่น บริษัทเงินทุนและบริษัทหลักทรัพย์ ตลาดหุ้นหรือตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น

หน้าที่ของสถาบันการเงิน

สถาบันการเงินประเภทต่าง ๆ จะทำหน้าที่สำคัญ คือ ให้ความปลอดภัยได้ดีกว่าแก่เงินของผู้ออม การที่เจ้าของเงินให้กู้โดยตรงแก่ผู้กู้จะเสี่ยงภัยมากกว่าการให้กู้ผ่านสถาบันการเงิน ด้วยเหตุผลคือ สถาบันการเงินทำธุรกิจด้านนี้โดยเฉพาะ จึงย่อมมีประสบการณ์และความชำนาญมากกว่าบุคคลธรรมดา ความเสี่ยงไม่สูง นอกจากนี้สถาบันการเงินยังทำหน้าที่ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่เศรษฐกิจ อย่างน้อยที่สุด 3 ประการ คือ

1. ช่วยให้ออมเงินถูกนำไปลงทุนได้มากยิ่งขึ้น เงินออมที่ถูกทิ้งไว้เฉย ๆ ย่อมไม่เกิดประโยชน์อันใดแก่เศรษฐกิจ ควรจะนำเอามาลงทุนเพื่อเพิ่มผลผลิต รายได้ และการจ้างงาน สถาบันการเงินมีโอกาที่จะระดมเงินออมได้มากที่สุด เพราะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและความชำนาญงานในธุรกิจด้านนี้มากที่สุด

2. ช่วยให้มีการใช้เงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพได้มากกว่า เงินออมที่สถาบันการเงินระดมมาได้จะถูกนำไปในการให้กู้แก่ผู้ที่มีประสิทธิภาพในการลงทุน ทั้งนี้เพราะการให้กู้ของสถาบันการเงินเป็นไปตามหลักวิชาการให้เครดิตได้มากที่สุด การให้กู้โดยวิธีนี้จะมีผลให้ผู้ที่มีประสิทธิภาพในการผลิตมากกว่าได้รับเงินกู้ไปก่อน ผู้ที่มีประสิทธิภาพในการผลิตย่อมสามารถใช้เงินทุนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การผลิตและเศรษฐกิจในที่สุด

3. ช่วยให้มีการแข่งขันมากขึ้นในตลาดการเงิน ยังมีจำนวนสถาบันการเงินไม่มากนัก การแข่งขันก็ยิ่งมากขึ้นเพียงนั้น และโครงสร้างของอัตราดอกเบี้ยของสถาบันการเงินต่าง ๆ ก็ยิ่งใกล้เคียงกันมากขึ้น ลดโอกาสที่ผู้กู้จะถูกผู้ให้กู้เอารัดเอาเปรียบ โดยเรียกดอกเบี้ยเกินความจำเป็น ดังนั้น จึงส่งเสริมให้มีการลงทุนมากขึ้น เพราะเมื่อผู้กู้เสียดอกเบี้ยน้อยลง การลงทุนก็มากขึ้น ก่อให้เกิดการขยายตัวของผลผลิต รายได้และการจ้างงาน

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริโภค

การบริโภค หมายถึง การเงิน การใช้ การรับประทานหรือการใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการ ทั้งนี้เพื่อสนองความต้องการของร่างกายซึ่งอาจมีทั้งเป็นสินค้าสิ้นเปลืองหมดไปหรือสินค้าประเภทที่ใช้แล้วคงเหลือ (อภิรักษ์ จันทร์ตะนี, 2551, หน้า 48) ดังเช่น

1. การบริโภคแบบสิ้นเปลืองหมดไป เช่น อาหารชนิดต่าง ๆ และน้ำมันเชื้อเพลิง
2. การบริโภคแบบไม่สิ้นเปลืองหรือหมดไป ได้แก่ การเช่าที่พำนักหรือร้านค้า
3. การบริโภคแบบสิ้นเปลืองไปที่ละน้อย ได้แก่ ถ่านไฟฉาย เครื่องใช้ในครัวเรือนชนิดต่าง ๆ หรือเสื้อผ้าอาภรณ์ เป็นต้น

การบริโภค (Consumption) เป็นการใช้ผลผลิตเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ มีผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการผลิตสินค้า/บริการหรือผลผลิตขึ้นมาเพื่อบำบัดความต้องการของผู้บริโภค (คณะกรรมการวิชาเศรษฐศาสตร์เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดี, 2551, หน้า 15) ขณะที่การแสวงหาสิ่งต่าง ๆ ที่พุ่มเพอຍเกินความจำเป็นอยู่เรื่อย ๆ ผ่านทางการเงินหรือการใช้จ่ายอย่างมากหมายถึงเป็นการเปล่าประโยชน์ การบริโภคที่เกินความต้องการและความจำเป็นนำไปสู่การใช้วัตถุดิบและเครื่องมือการผลิตที่ทำลายทรัพยากรของสังคม เช่น น้ำมัน แร่ธาตุ และก๊าซธรรมชาติ ตลอดจนผลาญประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนเวลาให้สิ้นเปลืองไปอย่างมากและทำให้การออมลดลง (ชูศักดิ์ จุฑาธุช, 2545, หน้า 8)

อย่างไรก็ตามเนื่องจากการบริโภคภาคเอกชนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจมหภาค นักเศรษฐศาสตร์จึงให้ความสนใจในการศึกษาและพยายามอธิบายพฤติกรรมบริโภคซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบเศรษฐกิจตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันซึ่งแนวคิดทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคได้มีการพัฒนาและทำการศึกษากันมาอย่างต่อเนื่อง ทฤษฎีการบริโภคที่สำคัญซึ่งได้ถูกกล่าวอ้างอิงสำหรับการศึกษาพฤติกรรมบริโภคในเศรษฐกิจมหภาค ได้แก่

1. ทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรในวงจรชีวิต (Life Cycle –permanent Income Hypothesis) (สมประวิณ มันประเสริฐ และวิฑูรย์ รุ่งเรืองสัมฤทธิ์, 2548, หน้า 2-3) ซึ่งถูกพัฒนาขึ้นโดย Franco Modigliani และ Richard Brumberg ในปี ค.ศ. 1954 และ Milton Friedman ในปี ค.ศ. 1957 โดยแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของทฤษฎีรายได้ถาวรในวงจรชีวิตกล่าวว่า ผู้บริโภคเป็นผู้ที่ มองการณ์ไกลและมีเหตุผล (Forward Looking) ดังนั้นการตัดสินใจเลือก

ระดับการบริโภคของผู้บริโภค ณ เวลานั้นจะขึ้นอยู่กับรายได้เฉลี่ยตลอดช่วงชีวิตของผู้บริโภค มิได้ขึ้นอยู่กับเฉพาะรายได้ในขณะเวลาเดียวกันกับการบริโภคเท่านั้น อย่างไรก็ตามระดับรายได้ของผู้บริโภคจะเปลี่ยนแปลงไปตาม ช่วงชีวิตซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับระดับการบริโภค ตลอดช่วงชีวิตที่ผู้บริโภคร่างกำหนดไว้ได้เพราะฉะนั้นผู้บริโภคร่างจะต้องทำการถ่ายโอนทรัพยากรที่ใช้สำหรับการบริโภคในงวดเวลาต่าง ๆ เพื่อให้ระดับการบริโภคของตนอยู่ในระดับที่กำหนดไว้ได้ ดังนั้นสมมติฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งได้แก่ ผู้บริโภคสามารถกู้ยืมเงินเพื่อนำมารักษา ระดับการบริโภคได้ตลอดช่วงชีวิต (Perfect Capital Market) เช่น ผู้บริโภคที่อยู่ในวัยเริ่มต้นทำงานจะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ผู้บริโภคจึงต้องกู้ยืมเงินเพื่อชดเชยรายได้ที่ไม่เพียงพอดังกล่าวแต่เมื่อผู้บริโภคร่างทำงานไปเรื่อย ๆ ระดับรายได้จะเพิ่มขึ้นจนกระทั่งรายได้ที่ได้รับเพียงพอต่อการบริโภคและมีมากพอจนกระทั่งผู้บริโภคร่างสามารถชำระหนี้ที่มากกว่าการบริโภคมาชำระหนี้สินที่กู้ยืมในช่วงเริ่มต้นของการทำงานและสามารถเก็บออมเพื่อไว้ใช้จ่ายในวัยเกษียณได้ เป็นต้น

งานวิจัยจำนวนมากได้นำทฤษฎีการบริโภคแบบรายได้ถาวรในวงจรชีวิตมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ เช่น การอธิบายถึงการเกิดภาวะหนี้สินภาคครัวเรือนของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2547 ซึ่งจัดทำโดย Yanyong Thaicharoen และคณะ (2004) ซึ่งได้พยายามศึกษาถึงพฤติกรรมการก่อหนี้สินของครัวเรือนไทยโดยกำหนดสมมติฐานว่า ครัวเรือนของประเทศไทยมีพฤติกรรมการบริโภคแบบรายได้ถาวรในวงจรชีวิต ดังนั้นการก่อหนี้สินภาคครัวเรือนจึงเกิดขึ้นจากการที่ครัวเรือนคาดว่าจะได้รับรายได้ในอนาคตเช่นเดียวกับงานศึกษาของ Kobsak Pootrakul และคณะ (2005) ซึ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมภาคครัวเรือนในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2548 โดยมีสมมติฐานสำหรับครัวเรือนในการเลือกระหว่างการออมและการบริโภคในงวดเวลาปัจจุบันนั้นมาจากการพิจารณาผลตอบแทนและรายได้ที่ตนคาดว่าจะได้รับในอนาคต

2. ทฤษฎีการบริโภคนี้เป็นสมการแบบจำลองทางเศรษฐศาสตร์ ที่อาศัยฟังก์ชันการบริโภคของเคนส์ (Keynes, J. M.) หรือสมมติฐานรายได้สมบูรณ์ (Absolute Income Hypothesis) ของเคนส์ (1964 อ้างใน Koçkesen, 2008, หน้า 153) ทฤษฎีการบริโภคกล่าวว่าการบริโภคของบุคคลที่ลดลง และรายได้ที่เพิ่มขึ้นทำให้การออมเพิ่มขึ้น และระดับการออมของผู้มีรายได้สูงจะมีมากกว่าคนที่มียาได้น้อย อย่างไรก็ตามสมมติฐานรายได้สมบูรณ์ของเคนส์ยังมีความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากแนวคิดของคนอื่น ๆ เช่น ผลรวมของอัตราการออมไม่เพิ่มขึ้น เมื่อรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะเหตุผลอื่น ๆ ซึ่งต้องนำมาพิจารณาด้วย

ในทรศนะของเคนส์ รายได้ที่ได้เสียภาษีเงินได้ส่วนบุคคลแล้ว (Disposable Income) เป็นตัวกำหนดอำนาจการใช้จ่ายใช้สอยเพื่ออุปโภคบริโภคของประชาชนที่สำคัญที่สุด หมายความว่า ถ้ายิ่งประชาชนมีรายได้มากขึ้นเท่าไร ก็มีกำลังใช้จ่ายใช้สอยมากขึ้นเพียงนั้นและการใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค ก็จะทำให้เกิดรายได้แก่ผู้รับเป็นลูกโซ่ต่อเนื่องกันเป็นทอด ๆ กันไป ตามหลักเศรษฐศาสตร์ที่ใช้ระบบราคาเป็นตัวจัดสรรทรัพยากรดังกล่าวนี้ ถ้ามีการใช้จ่ายมากขึ้นเท่าไร ยิ่งเป็นประโยชน์แก่เศรษฐกิจมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น การใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคจึงเป็นรายจ่ายที่มีความสำคัญมากที่สุด ไม่เฉพาะสำคัญแก่ผู้บริโภคเท่านั้น แต่สำคัญสำหรับประเทศชาติทั้งหมด

จากความสัมพันธ์ระหว่างรายได้อันผันแปรภาวะภาษีแล้ว และการอุปโภคบริโภค แสดงให้เห็นว่ามูลค่าการบริโภคผันแปรไปตามรายได้ (ที่หักภาษีส่วนบุคคลแล้ว) ทำให้มีรายได้ที่ไม่ได้นำไปใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภคเหลืออยู่มากขึ้นในอัตราที่เพิ่มขึ้น คือ มีเงินออมมากขึ้นในทุกระดับรายได้ ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า ถ้าประชาชนยังมีรายได้ต่ำจะไม่สามารถเก็บเงินออมได้ คราวเรือนที่ยากจนจำเป็นต้องกู้ยืมเงินมาใช้จ่ายในการอุปโภคบริโภค (Dissaving) (ประพันธ์ เสวตนันท์ และไพศาล เล็กอุทัย, 2552, หน้า 142-143)

ปัจจุบันพบว่าเศรษฐกิจมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา พฤติกรรมในการบริโภค และพฤติกรรมในการออมของประชาชนในสังคมต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน คือ มีความแตกต่างกันสำหรับผู้บริโภคแต่ละคน และแตกต่างกันสำหรับสังคมแต่ละแห่ง แต่ประชาชนส่วนใหญ่พยายามใฝ่หาให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการที่มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อให้เหมาะสมกับฐานะหรือความหรูหราในสังคม โดยเสียสละเงินที่มีอยู่เพื่อให้ได้มาซึ่งสินค้าและบริการอย่างอื่น ๆ ทำให้เสียโอกาส (Opportunity Cost) ในด้านอื่น ๆ ตามมาด้วย ค่าเสียโอกาสนี้หมายถึง ต้นทุนของการเลือกใช้ทรัพยากรในวัตถุประสงค์หนึ่ง ซึ่งวัดจากการที่ต้องสละทางเลือกถัดไปที่ดีที่สุดที่ต้องใช้ทรัพยากรเพื่อการกระทำสิ่งนั้น นอกจากนี้การบริโภคนยังเกี่ยวข้องกับอำนาจซื้อ (Purchasing Power) สินค้าและบริการของเงิน 1 หน่วย ถ้าเงิน 1 หน่วยซื้อสินค้าและบริการได้มากขึ้น แสดงว่า ค่าของเงินสูงขึ้น โดยค่าของเงินจะเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้ามกับราคาสินค้า ดังนั้น ในกรณีที่ระดับราคาสูงขึ้น เงินจำนวนเท่าเดิมย่อมจะซื้อสินค้าและบริการได้ลดลง ซึ่งแสดงว่าในขณะนั้นเงินมีค่าลดลง (ชูศักดิ์ จรยุทธวิเศษ, 2545, หน้า 1-2, 208)

โดยสรุป กล่าวได้ว่า การบริโภคและการออมจะมากหรือน้อยมีสาเหตุมาจาก รายได้ของประชาชน ถ้ารายได้สูง การบริโภคก็สูงไปด้วย ถ้ารายได้ต่ำ ก็ทำให้การบริโภคต่ำไป ด้วย

รายได้ของครัวเรือนและปัจจัยที่กำหนดขนาดของรายได้

รายได้มีความหมายในหลายลักษณะ (คณะกรรมการวิชาเศรษฐศาสตร์เพื่อการ ดำเนินชีวิตที่ดี, 2551, หน้า 147-151) ดังนี้

1. รายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราว รายได้ถาวร (Permanent Income) หมายถึง รายได้ของครัวเรือนที่ได้เป็นประจำและเป็นระบบหรือเป็นระยะเวลาที่แน่นอน เช่น ทุกเดือน ส่วนรายได้ชั่วคราว (Transitory Income) เป็นรายได้ที่เกิดชั่วคราวไม่แน่นอน เช่น โบนัสจากการทำงาน
2. รายได้ที่เป็นตัวเงินและรายได้ที่แท้จริง รายได้ที่เป็นตัวเงิน (Money Income) คือ รายได้ที่รับเป็นเงินตรา แต่รายได้ที่แท้จริง (Real Income) หมายถึง อำนาจซื้อ (Purchasing Power) ของเงินตรา ซึ่งแสดงถึงความสามารถของเงินตรา 1 หน่วย ว่าซื้อสินค้าและบริการได้ มากน้อยเพียงใด ถ้าซื้อสินค้าได้จำนวนมาก แสดงว่าอำนาจซื้อของเงินตรานั้นสูง หรือรายได้ที่ แท้จริงของเงินตราจำนวนใดจำนวนหนึ่งมีค่าสูง ดังนั้น อำนาจซื้อของเงินตราหรือรายได้ที่ แท้จริงจึงขึ้นอยู่กับระดับราคาสินค้าในระบบเศรษฐกิจ หรือที่เรียกว่า “ดัชนีราคาสินค้า (Price Index)” โดยที่ดัชนีราคาสินค้าในระบบเศรษฐกิจต่ำ อำนาจซื้อหรือรายได้ที่แท้จริงของเงินจะ สูง แต่ถ้าดัชนีราคาสินค้าสูงอำนาจซื้อหรือรายได้ที่แท้จริงของเงินจะต่ำ ด้วยเหตุนี้การที่ ครัวเรือนมีรายได้เป็นตัวเงินสูงขึ้น มิได้หมายความว่าฐานะการครองชีพของครัวเรือนจะสูงขึ้น ถ้าดัชนีราคาสินค้าสูงขึ้นเป็นอย่างมากจนทำให้อำนาจซื้อหรือรายได้ที่แท้จริงของเงินลดลง นั่น คือ รายได้ที่แท้จริงของครัวเรือนจะต้องคำนวณจากรายได้ที่เป็นตัวเงินหารด้วยดัชนีราคาสินค้า
3. รายได้ปัจจุบันและรายได้ในอนาคต รายได้ปัจจุบัน (Present Income) หมายถึงรายได้ที่ได้รับในวันนี้ ส่วนรายได้ในอนาคต (Future Income) หมายถึงรายได้ที่ได้รับ ในวันหน้า ในรายได้ในปัจจุบันจะมีค่ามากกว่ารายได้ในอนาคตจำนวนเงินที่เท่ากัน ปัจจัยที่ทำให้ รายได้มีค่าต่างกันคือ อัตราดอกเบี้ย (Interest) เช่น รายรับในวันนี้ 10,000 บาท อีกหนึ่งปี ข้างหน้า รายได้นี้จะเพิ่มขึ้นเป็น เงินต้น+ดอกเบี้ย ถ้าอัตราดอกเบี้ยในตลาดเท่ากับร้อยละ 5 รายได้จำนวนนี้จะเพิ่มขึ้นเป็น $10,000 + 500 = 10,500$ บาท ในปีหน้า

4. รายได้ที่สามารถใช้จ่ายได้จริง (Disposable Income) ในความเป็นจริงครัวเรือนไม่สามารถใช้จ่ายรายได้ทั้งหมดได้ เพราะส่วนหนึ่งของรายได้จะถูกรัฐบาลเก็บภาษีไปซึ่งเรียกว่าภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (Personal Income Tax) โดยจัดเก็บจากฐานของรายได้ทั้งหมดที่เกินกว่าระดับของรายได้ที่กฎหมายกำหนดไว้ การจัดเก็บจะจัดเก็บเป็นร้อยละของรายได้ อัตราที่จัดเก็บของภาษีเรียกว่า อัตราภาษีซึ่งอาจจะเป็นอัตราภาษีแบบคงที่ (Constant Rate Tax) อัตราภาษีแบบก้าวหน้า (Progressive Rate Tax) หรืออัตราภาษีแบบถอยหลัง (Regressive Rate Tax) ก็ได้ ส่วนที่เหลือของรายได้หลังจากถูกหักภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา คือรายได้ที่สามารถใช้จ่ายได้จริง

ปัจจัยที่กำหนดขนาดของรายได้ มีดังนี้

1. การศึกษา มีการศึกษาจากหลายแหล่งที่แสดงให้เห็นว่าส่วนใหญ่ผู้ที่มีการศึกษาสูงกว่ามักจะได้รับผลตอบแทนจากการทำงานสูงกว่า เนื่องจากเชื่อว่าผู้มีการศึกษาสูงกว่าย่อมได้รับการฝึกฝนอบรมจนมีความชำนาญกว่า สามารถสร้างผลผลิตหรือสร้างผลกำไรให้กับองค์กรได้มากกว่ากลุ่มคนที่มีการศึกษาสูงจึงมีรายได้สูงกว่า
2. ประสบการณ์ โดยทั่วไปบ่อยครั้งที่ผู้มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่าอาจได้รับค่าจ้างสูงกว่า เพราะนายจ้างเห็นว่าผู้มีประสบการณ์มากจะทำงานให้ได้รับผลสำเร็จ ดังนั้น ผู้มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่าจึงอาจมีรายได้มากกว่า โดยที่ระดับการศึกษาไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญต่อรายได้ในกรณีนี้
3. อาชีพ เนื่องจากแต่ละอาชีพมีลักษณะงานที่แตกต่างกัน บางอาชีพต้องมีความรับผิดชอบสูง บางอาชีพต้องมีการทำงานที่เสี่ยง เช่น แพทย์ นักบิน เป็นต้น รายได้ก็มักจะสูงกว่าอาชีพอื่น ตลอดจนอาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาดหรือขาดแคลนบุคลากร ดังนั้นจะเห็นกันโดยทั่วไปว่าการศึกษาและประสบการณ์ในระดับเดียวกันแต่ต่างอาชีพกัน รายได้อาจแตกต่างกันได้ อาชีพจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดขนาดของรายได้ของครัวเรือน
4. อายุ ช่วงอายุของคนจะมีระดับรายได้แตกต่างกัน ผู้ที่เริ่มเข้าทำงานใหม่จะมีรายได้ต่ำ เมื่ออายุมากขึ้นระดับของรายได้จะสูงขึ้นไปตามเวลาและประสบการณ์ ต่อมาเมื่อถึงวัยเกษียณอายุการทำงานระดับรายได้จะลดลงอีก เพราะมีแต่รายได้จากบำเหน็จบำนาญเท่านั้น จึงสรุปได้ว่า ในช่วงอายุของคนจะมีระดับรายได้ไม่เท่ากัน ในช่วงอายุน้อยและอายุในวัยเกษียณจะมีรายได้ต่ำกว่าช่วงอายุวัยกลางคน จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อปี พ.ศ. 2550 พบว่า แหล่งรายได้ส่วนใหญ่ในวัยเกษียณ มากกว่าครึ่ง คือร้อยละ 52.3 มีรายได้มาจากบุตร รายได้จากการทำงาน ร้อยละ 28.9 เป็นต้น (รายละเอียดดังตารางที่ 2-2) (วิน

พรหมแพทย์, 2553, หน้า 75)

5. ค่าจ้างและท้องถิ่น ที่ท้องถิ่นที่ต่างกัน ระดับของอัตราค่าจ้างจะต่างกัน เนื่องจากในท้องถิ่นที่เจริญกว่าค่าครองชีพจะสูงกว่า อัตราค่าจ้างจึงมักกำหนดให้สูงกว่าเพื่อให้เพียงพอแก่ค่าใช้จ่าย แม้กระทั่งผู้มีรายได้เป็นเงินเดือนก็มักจะได้รับเงินพิเศษในท้องถิ่นที่มีค่าครองชีพสูง

6. ความขยันหมั่นเพียร แต่ละบุคคลจะมีความขยันหมั่นเพียรต่างกัน ผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรสูง มักจะเป็นผู้มีรายได้สูง

ตารางที่ 2-2 แหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุ

แหล่งรายได้หลักของผู้สูงอายุ	ร้อยละ
1. บุตร	52.1
2. การทำงาน	28.9
3. คู่สมรส	6.1
4. เงินบำเหน็จ/ บำนาญ	4.4
5. ดอกเบี้ยเงินออม/เงินออม/ทรัพย์สิน	2.9
6. เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ	2.8
7. พี่น้อง/ญาติ	2.3
8. อื่นๆ	0.5
รวม	100.0

ที่มา: วิน พรหมแพทย์ (2553, หน้า 75)

7. การแบ่งแยกเพศ ผิวดำ เชื้อชาติ การแบ่งแยกเพศ ผิวดำ เชื้อชาติ หรืออายุ ใดๆ หนึ่ง มักจะเกิดขึ้นในทุกประเทศ โดยเฉพาะในหมู่ผู้ทำงานระดับกรรมกร ผลของการแบ่งแยกดังกล่าวจะกระทบต่ออัตราค่าจ้าง เช่น พวกผิวดำหรือผิวดำเหลืองในสหรัฐอเมริกาจะได้รับค่าจ้างต่ำกว่าพวกผิวขาว คนงานสตรีได้รับค่าจ้างต่ำกว่าบุรุษด้วยเหตุผลว่างานบางอย่างสตรีทำได้ไม่ดีเท่าบุรุษ เป็นต้น

8. ความสามารถส่วนตัว บุคคลทุกคนจะมีความสามารถส่วนตัวที่ธรรมชาติให้มา (Talent) ฉะนั้น ถ้าสามารถเลือกงานที่เหมาะสมกับตนเองก็สามารถจะทำให้รายได้จากการ

ทำงานสูงกว่าการทำงานในสิ่งที่ตนเองถนัดน้อยกว่า เช่น บางคนมีความสามารถในทางจิตรกรรม บางคนมีความสามารถในทางนักคิดและวิเคราะห์ และได้ทำงานที่ตนเองมีความสามารถ ก็จะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานนั้นและประสิทธิภาพก็นำมาสู่การเพิ่มขึ้นของรายได้ ความสามารถส่วนตัวจึงอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดขนาดของรายได้ได้

ปัจจัยที่มีผลต่อการใช้จ่ายในการบริโภค

การนำรายได้มาใช้จ่ายเพื่อบริโภคนั้น อาจได้มาจากค่าจ้างแรงงานที่ตนทำ หรือค่าเช่า คอกเบี้ย กำไรและอื่น ๆ ซึ่งผู้บริโภคส่วนใหญ่จะใช้จ่ายไปเพื่อการบริโภคจากรายได้ที่ตนทำมาหาได้เท่านั้น เพราะไม่ต้องการที่จะกู้หนี้ยืมสินยกเว้นที่กู้มาเพื่อบริโภคตามความจำเป็นจริง ๆ เมื่อผู้บริโภคจ่ายเงินที่หามาได้เพื่อซื้อสินค้าและบริการในแต่ละเดือนหรือปีพอดี จึงเรียกภาวะที่รายได้เท่ากับรายจ่ายว่า “ความสมดุลของผู้บริโภค” นอกจากรายได้จะเป็นตัวกำหนดในการบริโภคแล้ว ยังมีปัจจัยทางด้านจิตใจและปัจจัยทางด้านวัตถุที่ทำให้ผู้บริโภคต้องการบริโภคสินค้าเพิ่มขึ้น คนส์ได้แบ่งปัจจัยอื่นๆ นอกเหนือจากรายได้ ซึ่งกำหนดการเปลี่ยนแปลงของการบริโภคเป็น 2 กลุ่ม ๆ หนึ่งเป็นปัจจัยทางด้านวัตถุ (Objective Factors) และอีกกลุ่มหนึ่งเป็นปัจจัยทางด้านจิตใจ (Subjective Factors) (ประพันธ์ เสวตนันท์ และไพศาล เต็กอุทัย, 2552, หน้า 149-151 และอภิรักษ์ จันตะนี, 2551, หน้า 48-51)

ปัจจัยในด้านวัตถุ ได้แก่

1. การกระจายรายได้ และความร่ำรวยในชุมชน การกระจายรายได้ของบุคคลในสังคมนับว่ามีความสำคัญมาก เพราะถ้าหากบุคคลในประเทศมีรายได้ทั่วหน้าทุกคนก็จะทำให้มีการใช้จ่ายเพื่อบริโภคสินค้าและบริการได้มากขึ้น แต่ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศหรือในชนบทที่มีรายได้ต่ำหรือกระจายรายได้ไม่ทั่วถึง แม้ว่าชุมชนนั้น ๆ จะมีประชาชนจำนวนมากแต่ก็ไม่สามารถจะซื้อสินค้ามาบริโภคได้มาก เพราะขาดรายได้ที่จะนำมาใช้จ่าย ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ดังนี้

ถ้าสมมติในระบบเศรษฐกิจหนึ่งมีการแบ่งบุคคลออกเป็น 3 กลุ่ม และทั้ง 3 กลุ่มมีรายได้แตกต่างกัน ซึ่งทำให้การใช้จ่ายเพื่อบริโภคแตกต่างกันไปด้วย ดังเช่น กลุ่ม A มีรายได้เฉลี่ย 1,500 บาท/คน/ปี กลุ่ม B มีรายได้โดยเฉลี่ย 60,000 บาท/คน/ปี และกลุ่ม C มีรายได้โดยเฉลี่ย 115,000 บาท/คน/ปี ซึ่งเป็นรายได้รวมในระบบเศรษฐกิจได้เท่ากับ 180,000 บาท แต่ถ้ามีการใช้จ่ายรวมเท่ากับ 132,000 บาท เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงไปเพื่อกระจายรายได้ให้เท่ากันทั้ง 3 กลุ่มคือ 60,000 และทุกกลุ่มมีการใช้จ่ายร้อยละ 80 เท่ากันซึ่งจะทำให้มีรายจ่าย

รวมเพิ่มขึ้นเป็น 144,000 บาท ดังแสดงในตารางที่ 2-3 ซึ่งกล่าวได้ว่าคนจนมีแนวโน้มใช้จ่ายคิดเป็นสัดส่วนของรายได้มากกว่าคนรวย ดังนั้นถ้ามีการกระจายรายได้โดยยุติธรรมมากขึ้นจะทำให้การบริโภคภายในประเทศสูงขึ้นแน่นอน

ตารางที่ 2-3 ระดับรายจ่ายเพื่อบริโภคก่อนและหลังการเปลี่ยนแปลงเพื่อกระจายรายได้

กลุ่ม	ก่อนการเปลี่ยนแปลงในการกระจายรายได้			ภายหลังการเปลี่ยนแปลงในการกระจายรายได้		
	รายได้สุทธิ	ร้อยละของรายได้บริโภค	ร้อยละของรายได้บริโภค	รายได้สุทธิ	ร้อยละของรายได้บริโภค	ร้อยละของรายได้บริโภค
A	15,000	100	15,000	60,000	80	48,000
B	60,000	80	48,000	60,000	80	48,000
C	115,000	60	69,000	60,000	80	48,000
รวม	180,000		132,000	180,000		144,000

ที่มา: อภินันท์ จันตะนี (2551: 51)

2. ปริมาณ และลักษณะของสินทรัพย์ถือครอง กล่าวคือ สินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูงเช่น เงินสด เงินฝากธนาคาร เป็นต้น สามารถนำไปใช้จ่ายได้สะดวก ในขณะที่สินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องต่ำหรือเป็นสินทรัพย์ถาวร เช่น บ้าน ที่ดิน รถยนต์ โทรทัศน์ เย็น วิทยุ พัดลม เป็นต้น หากบุคคลมีสินทรัพย์ถาวรมากก็จะใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้ามาบริโภคประจำวันเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามสินทรัพย์เหล่านี้ไม่สามารถนำไปใช้จ่ายได้สะดวก โดยเฉพาะช่วงที่มีการผ่อนชำระอยู่หรือในระยะที่ต้องการจะเปลี่ยนทรัพย์สินถาวรใหม่ เพราะจำเป็นจะต้องใช้เงินเพิ่มขึ้นสินทรัพย์ที่ติดจำนองทำให้ผู้เป็นเจ้าของต้องประหยัดการใช้จ่ายอย่างมาก

3. การกระจายอายุของประชากร กล่าวคือ ถ้าโครงสร้างประชากรส่วนใหญ่ในประเทศอยู่ในระดับกลางมาก กล่าวคือ อายุอยู่ช่วงระหว่าง 30-60 จะเป็นช่วงที่บุคคลทำการออมทรัพย์จำนวนมากว่าบุคคลในวัยหนุ่มสาว เพราะเป็นช่วงอายุที่บุคคลส่วนใหญ่มีงานทำงานที่มั่นคงจึงทำให้สามารถเก็บเงินออมไว้มากด้วย ทั้งนี้เพื่อจะได้นำเงินออมและสะสมไว้ใช้จ่ายในวัยชราหรือภายหลังที่ออกจากงาน ดังนั้นหากประชากรของประเทศใดที่มีบุคคลอายุอยู่ในช่วงกลางคนมากแล้วจะทำให้มีการออมทรัพย์มากขึ้นไปด้วย เช่น ประชากรในประเทศญี่ปุ่น หรือประชากรของประเทศที่พัฒนาแล้ว เป็นต้น ดังนั้นโครงสร้างอายุของ

ประชากรจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่กำหนดการบริโภคทั้งประเทศ สำหรับประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศไทยมักมีสัดส่วนของคนสูงอายุมากกว่าเด็กและเยาวชน โครงสร้างอายุดังกล่าวย่อมสนับสนุนการออมภายในประเทศ ตรงกันข้ามกับประเทศที่มีเด็กและเยาวชนมาก ซึ่งเป็นวัยที่ต้องใช้จ่ายอย่างเดียว การออมก็ทำได้ยากกว่า แต่ดีกว่าระบบเศรษฐกิจเพราะมีการซื้อจ่ายขายคล่อง

4. ระดับราคาสินค้า ถ้าราคาสินค้าและบริการลดลงมาก ๆ จะทำให้ผู้บริโภคมีความสนใจซื้อหาบริการเพิ่มขึ้น แต่ถ้าระดับราคาสินค้าและบริการสูงขึ้นจะทำให้ผู้บริโภคลดปริมาณการซื้อลง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าระดับราคาสินค้าและบริการสูงขึ้นแต่ถ้าอยู่ในภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรือง ทำให้ทุกคนมีรายได้สูงขึ้นก็จะทำให้การใช้จ่ายเพื่อบริโภคสูงขึ้นไปด้วย กล่าวคือ ภาวะเงินเฟ้อ และภาวะเงินฝืดมีผลกระทบต่อระดับการอุปโภคและบริการอย่างมาก ภาวะเงินเฟ้อทำให้เกิดลาภลอยโดยมิได้คาดหมาย (Windfall Gains) ทำให้ประชาชนใช้จ่ายอุปโภคบริโภคได้คล่องมือขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน เงินออมหรือเงินที่ให้คนอื่นกู้จะมีค่าน้อยลงตามราคาสินค้าที่สูงขึ้น ทำให้ประชาชนกลุ่มหลัง เช่น นายทุนเงินกู้มีความรู้สึกว่ฐานะทางการเงินของตนตกต่ำลงกว่าเดิม จึงประหยัดการใช้จ่าย

5. การโฆษณาสินค้านำมีผลต่อการบริโภค ในโลกปัจจุบัน การโฆษณาสินค้านำมีผลต่อปริมาณการบริโภคในประเทศอย่างมาก ทั้งๆที่สินค้าชนิดนั้นๆ อาจไม่มีความจำเป็นต่อผู้บริโภคเลยแม้แต่น้อย นอกจากนี้ บริษัทเอกชนยังพยายามชักจูงใจผู้บริโภคด้วยการให้สินเชื่อเงินค่างวดต่ำ สามารถผ่อนส่งได้นานกว่าเดิมอีกด้วย บางครั้งการออมของประชาชน ขึ้นกับการจูงใจของบริษัทประกันภัย หรือบริษัทการเงินต่าง ๆ ด้วย เช่น เคยมีข่าวลงหนังสือพิมพ์ ว่า ในปัจจุบันคนอเมริกันไม่สามารถขยับยั้งใจตัวเองในการจับจ่ายใช้สอยได้ แม้ว่าสินค้านั้นๆจะไม่มี ความจำเป็นเลย ทำให้มาตรการทางเศรษฐกิจของรัฐบาลเพื่อแก้ปัญหาขาดดุลการค้าไม่ได้ผล

6. การให้สินเชื่อเพื่อการบริโภค เป็นกรณีที่ผู้บริโภคยังไม่มีรายได้ แต่ก็สามารถที่จะบริโภคสินค้าและบริการได้ “เป็นการบริโภคข้ามเวลา” เช่น การซื้อสินค้าเงินผ่อนที่ยังไม่มีรายได้ในขณะนั้นก็สามารถจะบริโภคสินค้าได้ซึ่งเป็นการกระตุ้นบุคคลได้บริโภคสินค้าเพิ่มขึ้น ดังนั้นการใช้จ่ายเพื่อบริโภคจึงเกิดขึ้นได้แม้ว่ารายได้ปัจจุบันจะไม่เพียงพอในขณะนั้นจึงทำให้ระบบเศรษฐกิจที่มีการปล่อยสินเชื่อให้กับผู้บริโภคอยู่ในภาวะเศรษฐกิจรุ่งเรืองมากกว่าภาวะเศรษฐกิจตกต่ำที่ไม่นิยมการให้สินเชื่อเพื่อบริโภค

ปัจจัยในด้านจิตใจ ได้แก่

1. อุปนิสัยของบุคคลในชาติ ถ้าบุคคลใดมีอุปนิสัยเป็นคนมัธยัสถ์ รู้จักเก็บออมไว้การใช้จ่ายเพื่อบริโภคย่อมจะต่ำกว่าผู้บริโภคที่มีนิสัยใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ทั้ง ๆ ที่มีรายได้และฐานะไม่ต่างกันก็จะทำให้การใช้จ่ายเงินในจำนวนต่างกันหรือบุคคลบางกลุ่มต้องการที่จะเพิ่มรายได้ในอนาคตนองตนเพื่อให้สามารถใช้จ่ายใช้สอยเงินในอนาคตได้สะดวกมากขึ้นจึงพยายามประหยัดรายจ่ายในปัจจุบันให้ได้เพื่อนำรายได้ที่เหลือไปฝากไว้ที่ธนาคารหรือนำไปลงทุนเพื่อหวังผลกำไรเพิ่มขึ้นในอนาคต เป็นต้น

2. ค่านิยมในสังคม สิ่งแวดล้อมในสังคมมีแนวโน้มที่จะกระตุ้นให้ผู้บริโภคมีการใช้จ่ายมากขึ้น แม้ว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่จะใช้จ่ายรายได้ไปเพื่อการบริโภคในชีวิตประจำวันแต่จำเป็นจะต้องจัดสรรรายได้ส่วนหนึ่งสำหรับสังคม ทั้งนี้เพื่อรักษาตำแหน่งของตนในสังคมไว้หรือเพื่อรักษาระดับความเป็นอยู่ของตนให้ใกล้เคียงกับระดับของเพื่อนบ้าน ถึงแม้ว่าระดับรายได้ของตนจะต่ำกว่าก็ตามดังนั้นจึงมีการกระตุ้นให้บุคคลมีการใช้จ่ายในอนาคตเนื่องจากรายได้ของเขาลดลง เช่น ประชาชนถือว่า ความมีหน้าตาในสังคมมีความสำคัญมาก ต้องจ่ายเงินเพื่อรักษาหน้าตนเอง หรือ เกี่ยวกับสถานภาพ ฐานะในสังคม เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึง ค่านิยมความร่ำรวย และนิยมใช้ของจากต่างประเทศ การทำตัวว่าตัวเองเป็นคนร่ำรวยเนื่องมาจากการใช้สินค้า ต้องการให้คนยกย่องนับถือ เป็นคนที่ต้องมีเกียรติ ต้องการเป็นผู้นำในการใช้สินค้า นิยมใช้สินค้านำเข้ามาจากต่างประเทศเท่านั้น มองว่าสินค้าในประเทศเป็นสินค้าที่ไม่มีคุณภาพ ไม่มีมาตรฐาน เป็นสินค้าด้อยคุณภาพ ชอบไปเที่ยวต่างประเทศเพื่อไปซื้อสินค้าหรือฝากให้คนอื่นซื้อ นิยมใช้บัตรเครดิต ชอบความสะดวกสบายไม่ชอบการรอคอยนาน ๆ ชอบสังคมกับเพื่อนที่มีฐานะร่ำรวยเท่าเทียมกัน บางครั้งอาจจะประสบกับปัญหาทางการเงินแต่กลัวว่าคนอื่นจะรู้ถึงฐานะของตนเองต้องยอมกู้เงินเพื่อพุงฐานะของตนเองก็ยอมเพื่อรักษาภาพลักษณ์ของตนเอง โดยไม่ต้องการให้ใครมามองว่าตัวเองจนลำบาก หรือต่ำต้อยกว่าคนอื่น (พินพา หิรัญกิตติ, 2554, หน้า 1-2)

3. การคาดคะเนระดับราคาในอนาคต กล่าวคือ ถ้าผู้บริโภคคาดคะเนว่าราคาสินค้าจะสูงขึ้นหรือจะต่ำลงในอนาคต ระดับราคามีผลต่อการใช้จ่ายใช้สอยสินค้าอุปโภคบริโภคของประชาชนมากพอควร เช่น ประชาชนอาจคาดคะเนว่า ราคาน้ำมันเชื้อเพลิงจะต่ำลงในสัปดาห์หน้า ผู้ที่มีรถยนต์ใช้จะชะลอการเติมน้ำมันไว้ก่อน ตรงกันข้ามถ้ามีการคาดคะเนว่าราคาน้ำมันเชื้อเพลิงจะสูงขึ้น ผู้มีรถจะรีบเติมน้ำมันไว้ก่อนราคาขึ้น เป็นต้น หากบุคคลใดคาดว่า ในอนาคตจะมีรายได้สูงขึ้นเขาจะเพิ่มการใช้จ่ายมากขึ้นซึ่งอาจจะมีการกู้หนี้ยืมสินมาใช้จ่าย

ล่วงหน้า เช่น ถ้าคาดว่าเงินเดือนจะขึ้นสองขึ้นหรือเงินโบนัสจะออกใน 3-4 เดือน ชำนาญก็อาจจะไปกู้เงินมาใช้ก่อนพอมีเงินตกเบิกแล้วจึงนำไปชำระคืนหรือถ้าคาดว่าจะมีโครงการลงทุนเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้ก็อาจจะเตรียมจัดซื้ออุปกรณ์สิ่งของไว้ล่วงหน้า ฯลฯ แต่ถ้าบุคคลคาดว่าในอนาคตรายได้ของเขาจะลดลง เขาจะลดปริมาณการใช้จ่ายเพื่อบริโภคในปัจจุบันลง ทั้งนี้เพื่อว่าเขาจะต้องเก็บออมไว้เพื่อใช้จ่ายในอนาคตเนื่องจากรายได้ของเขาลดลง

4. ปัจจัยอื่น ๆ เช่น ความหวังโยในบุตรหลาน ความใกล้ชิดผูกพันกับญาติ เพื่อนซึ่งส่งผลต่อการให้กู้ยืมเงิน หรือใช้เงินเพื่อร่วมลงทุน ฯลฯ

ปัจจัยที่กำหนดขนาดของค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขนาดการใช้จ่ายของครัวเรือน หรือ สิ่งซึ่งกระตุ้นให้ครัวเรือนมีการใช้จ่ายมากขึ้นหรือลดลง (คณะกรรมการวิชาเศรษฐศาสตร์เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดี, 2551, หน้า 154) ได้แก่

1. รายได้ จากการศึกษาของนักเศรษฐศาสตร์หลายคนแสดงให้เห็นว่ารายได้ของครัวเรือนในลักษณะต่าง ๆ เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายของครัวเรือน อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาโดยทั่วไปจะพบว่า ค่าใช้จ่ายของแต่ละครัวเรือนจะสูงต่ำอย่างไร ปัจจัยที่สำคัญที่กำหนดก็คือ รายได้ของครัวเรือนนั้น

2. ความมั่งคั่ง ซึ่งหมายถึง ทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดรายได้ที่ครัวเรือนถือครองอยู่ ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน จะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อการใช้จ่ายของครัวเรือน ถ้าครัวเรือนมีทรัพย์สินสูง ก็จะใช้จ่ายอย่างเต็มที่ เพราะมีรายได้จากทรัพย์สินเข้ามาประจำ

3. การบริโภคของบุคคลอื่น ๆ ในสังคม คือ ลักษณะการเลียนแบบการบริโภคในสังคม ดังนั้น ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนจะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับแบบแผนการใช้จ่ายโดยทั่วไปของสังคม

4. ขนาดของครัวเรือน โดยปกติครัวเรือนขนาดใหญ่ย่อมมีการใช้จ่ายสูง เนื่องจากผู้บริโภคในครัวเรือนมีจำนวนมาก

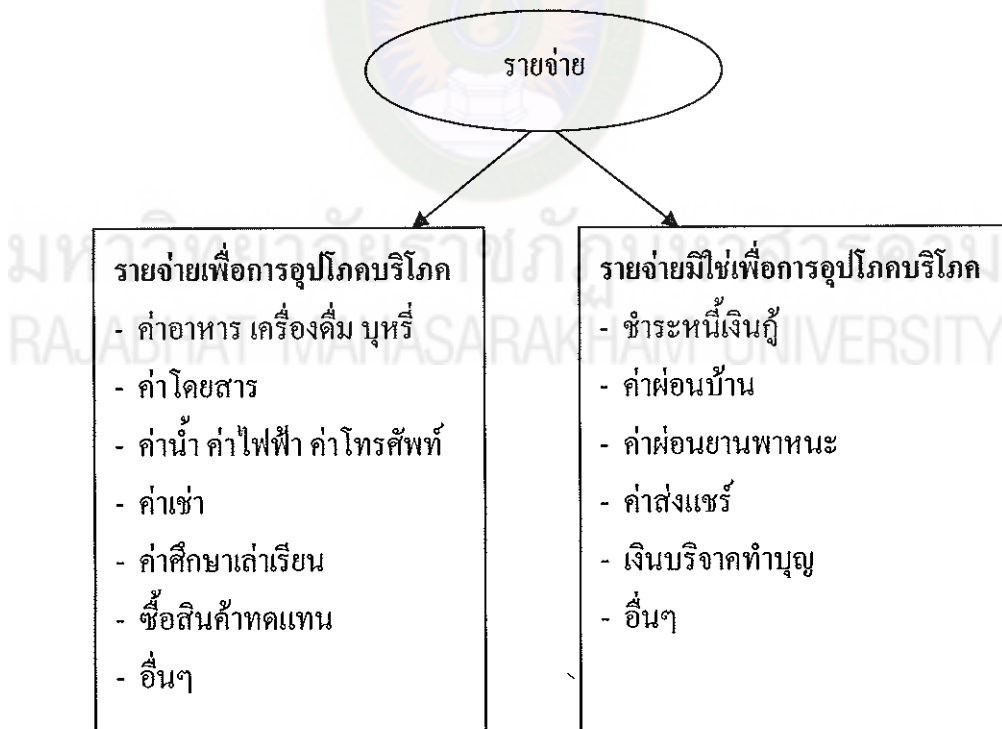
5. ภาวะเศรษฐกิจภายนอก เช่น การเกิดภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งหมายถึง ระดับราคาสินค้าโดยทั่วไปสูงขึ้น ในระยะสั้นผู้บริโภคจะไม่เปลี่ยนแปลงการบริโภค ดังนั้น เมื่อราคาสินค้าสูงขึ้นค่าใช้จ่ายย่อมสูงขึ้นตามไปด้วย

6. ความก้าวหน้าของเทคนิคใหม่ๆ ทำให้เกิดการผลิตสินค้าใหม่ ที่ใช้เทคนิคใหม่ ๆ จึงเป็นแรงกระตุ้นให้ครัวเรือนอยากซื้อหามาใช้ เป็นผลให้ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนสูงขึ้น

7. ท้องถิ่น ดังได้กล่าวแล้วว่า ค่าครองชีพในท้องถิ่นต่าง ๆ ย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นขนาดของค่าใช้จ่ายจึงเป็นไปตามภาวะของท้องถิ่น เช่น ในประเทศไทย จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนในปี 2547 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า กรุงเทพฯ และ 3 จังหวัดใกล้เคียงมีขนาดของค่าใช้จ่ายของครัวเรือนสูงสุด คือ 21,716 บาท/เดือน รองลงมาคือ ภาคกลางมีค่าใช้จ่าย 13,270 บาท/เดือน ภาคใต้มีค่าใช้จ่าย 12,891 บาท/เดือน ภาคเหนือมีค่าใช้จ่าย 9,361 บาท/เดือน และภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าใช้จ่าย 8,484 บาท/เดือน

ค่าใช้จ่ายในการบริโภคของคนไทย

ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค และรายจ่ายที่มีไว้เพื่อการอุปโภคบริโภค ดังแผนภาพที่ 2-2

แผนภาพที่ 2-2 ประเภทของการใช้จ่าย

จากแผนภาพที่ 2-2 รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค ได้แก่ ค่าอาหาร เครื่องคั้มนุหรี ค่าโดยสาร ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าโทรศัพท์ ค่าเช่า ค่าศึกษาเล่าเรียนและซื้อสินค้าทดแทน รายจ่ายมิใช่เพื่อการอุปโภคบริโภค ได้แก่ ค่าระหนึ่เงินกู้ ค่าผ่อนบ้าน ค่าผ่อนยานพาหนะ ค่าส่งแซร์และเงินบริจาคทำบุญ เป็นต้น

สรุปรายการค่าใช้จ่ายที่สำคัญของครัวเรือน (คณะกรรมการวิชาเศรษฐศาสตร์เพื่อการดำเนินชีวิตที่ดี, 2551, หน้า 152) จะประกอบไปด้วยรายการเหล่านี้

1. ค่าอาหาร (Food) ค่าอาหารเป็นรายการค่าใช้จ่ายที่สำคัญที่สุดของครัวเรือนระดับรายได้ต่ำและปานกลาง และเป็นยอดค่าใช้จ่ายที่มีร้อยละของค่าใช้จ่ายสูงกว่าค่าใช้จ่ายอื่น
2. ค่าที่อยู่อาศัย (Housing) ค่าใช้จ่ายประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นค่าผ่อนส่งหรือค่าเช่าที่อยู่อาศัย รวมทั้งค่าบำรุงรักษาและค่าตกแต่งอีกด้วย ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยนี้จะแตกต่างกันออกไปตามกลุ่มระดับรายได้ของครัวเรือน ขนาดของครอบครัว ความพึงพอใจในที่อยู่อาศัย ความมั่งคั่งของแต่ละครอบครัว และระยะเวลาในการอยู่ในสังคม ซึ่งจะทำให้มีพฤติกรรมคล้ายตามสังคมนั้น ๆ
3. ค่าดำเนินการในบ้าน (Housing Operations) ค่าดำเนินการในบ้านประกอบด้วยค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าแก๊สหุงต้ม เป็นต้น โดยค่าใช้จ่ายประเภทนี้จะแตกต่างกันไปในแต่ละครัวเรือน นอกจากขนาดของรายได้และพฤติกรรมในการบริโภคสิ่งเหล่านี้แล้วถิ่นที่อยู่อาศัยก็มีผลต่อค่าใช้จ่ายดังกล่าว เช่น ในตัวเมืองขนาดใหญ่ มลพิษจะสูง อากาศจะร้อน ทำให้ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับไฟฟ้าสูงเนื่องจากการใช้เครื่องปรับอากาศ
4. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการคมนาคม (Transportation) ผู้ที่มีรถยนต์ส่วนตัวจะมีค่าใช้จ่ายประเภทนี้สูงกว่าผู้ไม่มีรถยนต์ส่วนตัว เพราะการมีรถยนต์จะมีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ตามมา เช่น ค่าน้ำมัน
5. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเสื้อผ้า (Clothing) เป็นค่าใช้จ่ายที่มีความสำคัญต่อครัวเรือนมิใช่น้อย ในประเทศที่มีอุณหภูมิในรอบปีไม่แตกต่างกันนัก เช่น ประเทศไทย ค่าใช้จ่ายประเภทนี้จะไม่สูงนัก ยกเว้นในครอบครัวที่มีเด็กกำลังเติบโต ต้องมีการเปลี่ยนเสื้อผ้าบ่อยๆ เพราะเด็กจะเปลี่ยนแปลงขนาดของร่างกายเร็วมาก
6. ค่าใช้จ่ายส่วนตัว (Personal Care) ได้แก่ ค่าตัดผม ค่าซักรีดเสื้อผ้า ฯลฯ ค่าใช้จ่ายนี้แม้จะดูไม่มากนักแต่ในแต่ละเดือนก็ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายมากพอสมควร
7. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ (Medical Care) เช่น ค่ารักษาพยาบาล ค่าตรวจสุขภาพ เป็นต้น โดยทั่วไปค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจะแตกต่างกันออกไปตาม

ระดับรายได้ ผู้ที่มีรายได้สูงจะมีการใช้จ่ายเพื่อคุณภาพสูงกว่าผู้ที่มีรายได้นั้นคือ คุณภาพชีวิตก็จะสูงกว่าด้วย

8. ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ของครัวเรือน (Other Family Consumption Items)

นอกเหนือจากค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำรงชีพของครอบครัวแล้วยังมีค่าใช้จ่ายอื่นๆอีกซึ่งจะมากน้อยต่างกันไปตามกลุ่มของสังคมและระดับรายได้ เช่น ค่าของขวัญ ค่าพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

9. ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับภาษี (Taxes) นอกจากภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาซึ่งเป็นภาษีที่ครัวเรือนต้องจ่ายตามฐานของรายได้แล้ว ครัวเรือนยังอาจมีภาษีบางอย่างที่ต้องจ่ายอีก เช่น ภาษีทรัพย์สิน ซึ่งเก็บจากมูลค่าทรัพย์สิน (ที่ดิน) ของครัวเรือน ภาษียรถยนต์ ฯลฯ เหล่านี้เป็นสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงด้วย

10. ค่าใช้จ่ายที่จ่ายประจำปี (Regular and Annual Payments) เช่น ค่าประกันชีวิต การประกันชีวิตเป็นการลดภาระความเสี่ยงในการดำรงชีวิต โดยถ้าผู้ประกันเสียชีวิตลง ครัวเรือนก็จะไม่ต้องรับภาระเกี่ยวกับการทำศพ รวมทั้งอาจได้รับค่าประกันเพื่อจุนเจือครอบครัวด้วย ผู้มีรายได้สูงจึงนิยมทำประกันชีวิต แต่ครอบครัวก็จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

11. ค่าใช้จ่ายในการศึกษา (Education) คู่สมรสในครัวเรือนที่มีบุตร ค่าใช้จ่ายประเภทนี้จะสำคัญมาก และครัวเรือนก็มักจะไม่หลีกเลี่ยง บางครัวเรือนจึงใช้วิธีสะสมรายได้ไว้ส่วนหนึ่งตั้งแต่บุตรยังเล็ก ๆ เพื่อจะได้มีเงินก้อนเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของบุตร

จากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ปี 2552 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553, หน้า 10-11) พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ ร้อยละ 34.2 เป็นค่าอาหารและเครื่องดื่ม (ซึ่งในจำนวนนี้มีค่าเครื่องดื่มที่เป็นแอลกอฮอล์ร้อยละ 1.4) รองลงมาเป็นค่าที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ภายในบ้านร้อยละ 20.1 ใช้เกี่ยวกับการเดินทางและยานพาหนะร้อยละ 17.7 ส่วนใหญ่ ร้อยละ 67.7 เป็นการก่อกำหนดเพื่อใช้ในครัวเรือน คือซื้อบ้าน/ที่ดิน ร้อยละ 34.3 ใช้ในการอุปโภคบริโภค ร้อยละ 30.8 ทั้งนี้รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะการซื้อสินค้าที่มาจากต่างประเทศ กล่าวคือ รายจ่ายประเภทเครื่องดื่ม บุหรี่ รถยนต์นั่ง ค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปต่างประเทศ เป็นต้น รายจ่ายเหล่านี้มีส่วนซ้ำเติมให้เศรษฐกิจแย่ลงและเป็นเหตุให้เงินบาทมีค่าลดลงในที่สุดเนื่องจากค่าใช้จ่ายเหล่านี้ทำให้ไทยขาดดุลบัญชีเดินสะพัดเพิ่มขึ้น การบริโภคจึงมีส่วนทำให้เศรษฐกิจทรุดโทรมลงด้วย

นอกจากนี้ยังพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นหนี้สินในระบบ โดยเป็นครัวเรือนที่มีหนี้ในระบบอย่างเดียว ร้อยละ 82.4 หนี้เพื่อใช้ในการซื้อบ้านและที่ดินสูงที่สุด คือร้อยละ 35.3

อาจเป็นผลจากมาตรการ การกระตุ้นธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ด้วยการลดภาษี ในการซื้อ/โอนบ้าน
 รองลงมาใช้ในการอุปโภคบริโภค คือร้อยละ 30.6 ส่วนใหญ่เป็นการก่อกำเนิดเพื่อใช้ในการ
 อุปโภคบริโภค คือร้อยละ 33.8 รองลงมาใช้ทำธุรกิจ ใช้ซื้อบ้านและที่ดิน

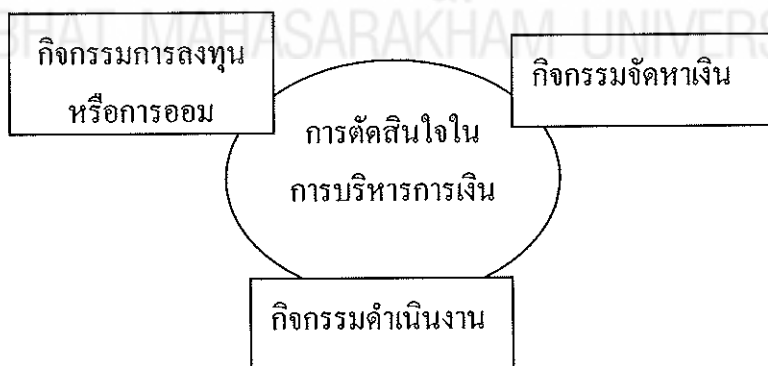
แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการออม

พฤติกรรม หมายถึง กิจกรรมทุกประเภทที่มนุษย์กระทำไม่ว่าสิ่งนั้นจะสังเกตได้
 หรือไม่ได้ ทั้งที่มีอยู่ภายใน หรือแสดงออกมาภายนอก เช่น การทำงานของหัวใจ กล้ามเนื้อ การ
 เดิน การพูด การคิด ความรู้สึก ความชอบ ความสนใจ

พฤติกรรมของมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่ตนเองเท่านั้นที่รู้ เรียกว่า พฤติกรรมภายในอัน
 เป็นการทำงานของสมอง เช่น การคิด ความรู้สึก การตัดสินใจ ฯลฯ พฤติกรรมภายนอกคือ
 พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกให้คนอื่นรู้ เช่น การยิ้ม การพูด สีหน้า เป็นต้น

พฤติกรรมกรรมการออม หมายถึง เจตคติเกี่ยวกับการออม การเข้าใจหลักการใช้จ่ายเงิน
 และเก็บออมเงินอย่างรู้ถึงคุณค่าของเงินตลอดจนการมีแบบแผนการออมและการใช้จ่ายเงิน
 (กุลิศรา กฤตวรกาญจน์, 2550, หน้า 7)

การออมโดยทั่วไปจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหลักซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมหลักทาง
 ธุรกิจ 3 กิจกรรม ดังแผนภาพที่ 2-3 (ณดา จันทร์สม, 2553, หน้า 3) ได้แก่

แผนภาพที่ 2-3 กิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้องกับการออม

1. กิจกรรมการลงทุน เป็นการตัดสินใจลงทุนเพื่อให้ได้ผลตอบแทนที่คุ้มค้ำกับ
 ความเสี่ยงของการลงทุนนั้น

2. กิจกรรมจัดหาเงิน เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเพื่อเลือกสรรแหล่งเงินที่จะนำมาใช้ลงทุนเพื่อการได้มาซึ่งทรัพย์สินต่าง ๆ ที่ต้องการ

3. กิจกรรมดำเนินงาน เกี่ยวข้องกับการจัดหาและบริหารรายได้ การควบคุมค่าใช้จ่ายเพื่อให้มีส่วนเหลือจ่ายที่จะมีเก็บสะสมไว้เพื่ออนาคต

การตัดสินใจทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทั้งสามเป็นการตัดสินใจที่จะส่งผลต่อการสร้างผลตอบแทนการลงทุนให้แก่ผู้ลงทุนและต้องการวิเคราะห์เพื่อรองรับการตัดสินใจอย่างมาก เช่น การตัดสินใจเกี่ยวกับกิจกรรมการลงทุนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการจัดหาสินทรัพย์ ทั้งสินทรัพย์ระยะสั้นและสินทรัพย์ระยะยาว ซึ่งสินทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์สินที่มีไว้ใช้เพื่อการหาผลตอบแทนในอนาคต การลงทุนในสินทรัพย์ต้องอยู่ในระดับที่เหมาะสม ไม่น้อยเกินไปจนทำให้เกิดภาวะเงินจม เกิดการขาดสภาพคล่องในการดำเนินชีวิต และไม่น้อยเกินไปจนทำให้เกิดความไม่เพียงพอในการดำเนินชีวิตประจำวัน การตัดสินใจในกิจกรรมจัดหาเงินเกี่ยวข้องกับการจัดหาแหล่งเงินทุนที่มีโครงสร้างทางการเงินที่เหมาะสม การกู้ยืมถึงแม้ว่าจะมีส่วนช่วยเพิ่มผลตอบแทนการลงทุนให้แก่ผู้ลงทุน แต่หากมีการกู้ยืมมากเกินไปย่อมเป็นภาระทางการเงินในอนาคต และการตัดสินใจในกิจกรรมดำเนินงาน เกี่ยวข้องกับการสร้างรายได้ การควบคุมค่าใช้จ่าย การกำหนด โครงสร้างของต้นทุนที่เหมาะสม สอดคล้องกับพันธกิจและกลยุทธ์ของกิจการเพื่อให้ได้ผลกำไรที่จะส่งผลตอบแทนในรูปแบบเงินปันผลให้แก่ผู้ถือหุ้น และการเจริญเติบโตของกิจการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มของราคาหุ้น

การบริหารการเงินของบุคคลหรือของครัวเรือน อาจมีความแตกต่างจากการบริหารการเงินขององค์กรธุรกิจอยู่บ้าง แต่อย่างไรก็ดี หลักการบริหารการเงินไม่แตกต่างกัน ยังคงยึดหลักของการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับแหล่งที่มาของเงิน และแหล่งใช้ไปของเงิน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของ “บุคคล” หรือ “ครัวเรือน” ได้ และแน่นอนว่าจะต้องเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจเลือกอาชีพ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นแหล่งรายได้ การตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการเงินหรือรายได้ที่ได้รับมา การตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรของครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นการจัดหาที่อยู่อาศัย ยานพาหนะ การตัดสินใจเกี่ยวกับการลงทุน การจัดการหนี้สิน และการสร้างความมั่นคงทางการเงิน รวมถึงการจัดการความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้น

พฤติกรรมที่แสดงถึงปัญหาด้านการเงิน

พฤติกรรมการใช้สอยเงินซื้อของเป็นสิ่งที่ทุกคนคุ้นเคยและมีความสุข แต่หลายคนขาดสติ ขาดความระมัดระวังเรื่องการใช้จ่ายก็จะก่อให้เกิดความเดือนร้อนจนมีผลกระทบต่อ การดำรงชีวิต พฤติกรรมที่บอกว่ากำลังมีปัญหาเรื่องการเงิน (วราภรณ์ สาม โภเศษ, 2550, หน้า 102) ได้แก่

1. รายได้ส่วนหนึ่งถูกใช้ชำระหนี้เพิ่มมากขึ้นทุกที
2. จ่ายเงินชำระหนี้บัตรเครดิตหรือเงินกู้ด้วยจำนวนเงินต่ำสุดเท่าที่เจ้าหน้าที่จะยอมให้ได้

3. ใช้เงินเต็มวงเงินกู้ของบัตรเครดิต
4. ต้องนำเงินส่วนที่ตั้งใจไว้ทำอย่างอื่นมาจ่ายชำระเงินตามใบเรียกเก็บเงิน
5. ใช้บัตรเครดิตชำระเงินสำหรับหลายสิ่งทั้ง ๆ ที่แต่เดิมใช้เงินสด
6. ชำระเงินตามใบเรียกเก็บเงินเกินกำหนดเวลาเป็นประจำ
7. ผัดผ่อนไม่ไปหาหมอหรือหมอฟันเพราะเงินตึงมือ
8. ถูกเตือนให้จัดการกับบิลค้างชำระอยู่บ่อยๆ
9. ทำงานล่วงเวลาหรือหาเงินพิเศษตัวเป็นเกลียวเพื่อหาเงินสดมาชำระบิลที่ส่งมาเรียกเก็บ

10. หากต้องออกจากงานที่กำลังทำอยู่ก็จะเกิดปัญหาการเงินขึ้นมาทันที
11. นึกกังวลถึงเรื่องเงินอยู่เสมอ

พฤติกรรมดังกล่าวข้างต้นนี้แสดงให้เห็นความ ไม่สมดุลระหว่างรายได้ และรายจ่าย ซึ่งบุคคลต้องให้ความสำคัญและระมัดระวังเรื่องพฤติกรรมการใช้สอยเงินให้มากยิ่งขึ้น

การวัดพฤติกรรมการออม

ในทางเศรษฐศาสตร์สามารถวัดค่าพฤติกรรมการออมได้จากตัวชี้วัด 2 ตัว ได้แก่

1. ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่า รายได้ 1 หน่วยครัวเรือนจะทำการออมไว้เท่าไร อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้จ่ายเงินด้วย
2. ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการออม เป็นค่าที่แสดงให้เห็นว่า เมื่อรายได้เปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วย ปริมาณการออมจะเปลี่ยนแปลงไปเท่าไร

การวางแผนการออมเพื่อวัยเกษียณ

เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยมีแนวโน้มด้านอัตราค่าครองชีพสูงขึ้นในทุกด้าน เช่น ค่าใช้จ่ายในการบริโภค การแพทย์ ค่าศึกษาของบุตรหลาน ค่าเดินทาง เป็นต้น ซึ่งค่าใช้จ่ายเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อการออม รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่ควรตระหนักและผลักดันให้มีการเก็บออมมากขึ้น (ขุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด, 2553, หน้า 5) ได้แก่

1. คนไทยมีอายุยืนขึ้น คนที่มีอายุ 60 ปี จะต้องอยู่ต่อไปอีก 20 ปี ดังนั้น หลังเกษียณจึงต้องวางแผนการเงินให้เพียงพอเพื่อมิให้เป็นภาระแก่ผู้อื่น
2. โครงสร้างสังคมเปลี่ยนไป เดิมคนไทยอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ ปัจจุบันแยกกันอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยว ซึ่งทำให้สมาชิกในครอบครัวมีความห่างเหินกันมากขึ้น
3. ค่าครองชีพสูงขึ้น อีก 20-30 ปี ข้างหน้าราคาสินค้าที่จำเป็นจะมีราคาสูงขึ้นอีก 1-2 เท่าตัว โดยเฉพาะค่ารักษาพยาบาล เงินออมที่มีอยู่ในวันนี้อาจไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่ายในอนาคต
4. ผลิตภัณฑ์ทางการเงินมีความซับซ้อนมากขึ้น อัตราดอกเบี้ยเงินฝากมีการเปลี่ยนแปลงเสมอ ตลอดจนช่องทางการลงทุนใหม่ ๆ มีหลากหลาย ขณะที่รูปแบบและความเสี่ยงก็แตกต่างกันไป ดังนั้นจึงต้องทำความเข้าใจและรู้จักการวางแผนการลงทุนให้ถูกต้องเหมาะสม
5. สวัสดิการของรัฐไม่เพียงพอ เนื่องจากผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้น ภาษีที่รัฐจัดเก็บอาจไม่เพียงพอต่อการจัดหาสวัสดิการให้ผู้สูงอายุ

การออมเงินเพื่อไว้ใช้ในวัยเกษียณเป็นเรื่องที่ไม่ยุ่งยากแต่กลับมีน้อยคนที่จะทำสำเร็จเพราะว่าต้องใช้เวลานานกว่าจะเห็นผล จากตัวอย่างคนเก็บสะสมเงินครั้งละเล็กน้อยในแต่ละเดือนก็ต้องใช้เวลานานหลายปีกว่าจะได้เงินสะสมก้อนโต ซึ่ง ณ จุดหนึ่งคนส่วนใหญ่ก็เลิกล้มความตั้งใจหรืออาจทำไม่สม่ำเสมอก็ยิ่งทำให้เงินที่สะสมยังไม่โตสักที ซึ่งจริง ๆ แล้วการออมเงินเพื่อวัยเกษียณให้ประสบความสำเร็จนั้นไม่ต้องอาศัยเม็ดเงินจำนวนมากเลย แต่ต้องอาศัยระยะเวลาที่ยาวนานมากพอที่จะทำให้พลังแห่งการทบต้นของดอกเบี้ยแสดงความเป็นจริงกลายเป็นเงินก้อนโตออกมา

องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การวางแผนการเงินเพื่อวัยเกษียณประสบผลสำเร็จมากยิ่งขึ้น (วิศิเมธ โภคชัย, 2553, หน้า 31 และนรินทร์ โอปารกิจอนันต์, 2552, หน้า 76) ได้แก่

1. ต้องเห็นความสำคัญ ประโยชน์และคุณค่าของการวางแผนการเงินเพื่อวัยเกษียณ
2. ต้องลงมือทำทันที โดยอย่างน้อยต้องเก็บออมให้ได้ร้อยละ 10 ของรายได้ในแต่ละเดือน ทั้งนี้ต้องศึกษาหาทางเลือกการออมที่เหมาะสมและมีความเสี่ยงที่ยอมรับได้
3. มีวินัยการออมให้เป็นเรื่องปกติประจำวัน มีความอดทนที่จะระบอความความสำเร็จในอนาคตข้างหน้า
4. มีการบริหารรายรับ-รายจ่าย อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เหลือเงินออมมาก ๆ สำหรับเก็บไว้ใช้ในวัยเกษียณ
5. เข้าใจการวางแผนการเงินเพื่อวัยเกษียณ กล่าวคือ การไม่นำเงินก้อนดังกล่าวมาใช้ก่อนเวลา

พฤติกรรมที่สนับสนุนการออม

แต่ละบุคคลมีพฤติกรรมการบริโภคที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อการออมด้วยในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงพฤติกรรมที่สนับสนุนให้บุคคลสามารถเก็บออมเงิน ได้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (ธาดา จันทร์สม, 2553, หน้า 6) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. การทำบัญชีของบุคคลหรือครัวเรือน จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์สถานะทางการเงินที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ได้ และเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการจัดการขั้นต่อไป คือ การวางแผนทางการเงินหรือการทำงานงบประมาณรายจ่าย ซึ่งเป็นขั้นตอนที่แต่ละคนคนมีการวางแผนการใช้จ่ายเงิน เพื่อจัดสรรเงินรายได้ที่ได้รับมาเป็นสัดส่วน โดยครอบคลุม 4 ส่วนหลัก คือ ส่วนที่หนึ่ง การใช้จ่ายประจำวัน (รวมถึงการดูแลครอบครัว บิดา มารดา) ส่วนที่สอง การใช้จ่ายเพื่อจัดหาทรัพย์สินและสำหรับค่าใช้จ่ายที่รู้อย่างชัดแจ้งว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต (เช่น การศึกษาบุตร ซื้อบ้านและรถยนต์) ส่วนที่สาม การใช้จ่ายเพื่อภาวะฉุกเฉินและเหตุจำเป็น (เช่น ค่ารักษาพยาบาลที่อาจเกิดขึ้นจากการเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นฉับพลัน หรืออุบัติเหตุ) และส่วนที่สี่ การเก็บออมไว้ใช้ในยามเกษียณ หรือความจำเป็นอื่นใดในอนาคต การจัดเตรียมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์สถานะทางการเงินอย่างดี จะช่วยให้บุคคลสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ และวางแผนการใช้จ่ายได้อย่างมีเหตุมีผล มีความพอประมาณตามอัตภาพ และมีภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จะไม่สร้างความเดือดร้อนต่อตนเองในระยะยาว โดยหากไม่มีการจัดทำข้อมูลดังกล่าวแล้ว บุคคลจะไม่เห็นสถานภาพที่แท้จริง และอาจทำให้การตัดสินใจไม่อยู่บนพื้นฐานแห่งความพอเพียงได้

2. กำหนดให้มีการโอนเงินจากบัญชีกระแสรายวันของตนเองไปยังบัญชีสะสมทรัพย์เป็นประจำทุกเดือน โดยกำหนดจำนวนเงินให้มากพอควรแต่ต้องอยู่ในระดับที่เป็นไปได้ และควรหลีกเลี่ยงไม่ให้ถอนเงินออกมาจากบัญชีสะสมทรัพย์ได้ง่าย ๆ ด้วยการเลือกประเภทบัญชีที่ยากแก่การถอนคืน เช่น ถอนเงินแล้วจะไม่ได้ดอกเบี้ย ถอนเงินได้เดือนละ 1 ครั้ง เป็นต้น

3. การกู้ยืมกับการออม การกู้ยืมไม่ใช่ความไม่พอเพียงแต่การกู้ยืมเป็นเครื่องมือในการสร้างรากฐานทางการเงินได้ ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่ากู้ยืมอย่างไรจึงจะไม่เป็นภาระต่อตนเองมากจนเกินไป การกู้ยืมอย่างมีเหตุผล พอประมาณ และมีภูมิคุ้มกัน ถือเป็นหลักคิดสำคัญในการตัดสินใจกู้ยืมอย่างเหมาะสม การวิเคราะห์สถานะทางการเงินและประเมินความสามารถในการกู้ยืมจะทำให้แต่ละคนสามารถประเมินศักยภาพในการกู้ยืมของตนได้ และไม่ก่อหนี้จนเกินกำลังนั้น อัตราส่วนหนึ่งที่น่าจะใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจคือ อัตราส่วนภาระการจ่ายหนี้ต่อรายได้ (Debt to Income Ratio) โดยจะเป็นการรวบรวมภาระของการจ่ายหนี้ทั้งหมดต่อเดือนเทียบกับรายได้สุทธิต่อเดือน โดยอัตราส่วนที่เหมาะสมไม่มีกฎตายตัวกำหนดไว้ แต่ปกติแล้ว ภาระหนี้ไม่ควรเกินร้อยละ 30 ของรายได้สุทธิ โดยหากเมื่อไรก็ตามที่ภาระหนี้ต่อเดือนสูงกว่าร้อยละ 40 ของรายได้ ถือเป็นสัญญาณอันตรายและสะท้อนถึงภาระการก่อหนี้มากเกินไป การกู้ยืมทำได้หลายวัตถุประสงค์ การกู้ยืมเพื่อการจัดหาทรัพย์สิน เช่น การกู้ยืมเพื่อการซื้อบ้าน และรถยนต์ เป็นการกู้ยืมที่มีความเสี่ยงน้อย ในแง่ที่ว่าทรัพย์สินค้ำประกันเงินกู้ยืม แต่อย่างไรก็ดี การตัดสินใจกู้ยืมต้องอยู่บนพื้นฐานของความพอประมาณ และประเมินความสามารถในการชำระคืนให้สอดคล้องกันด้วย สำหรับการกู้ยืมเพื่อการบริโภค เช่น บัตรเครดิต ถือเป็น การกู้ยืมที่มีความเสี่ยงสูง ดังนั้น อัตราดอกเบี้ยในการกู้ยืมก็จะสูง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ใช้บัตรเครดิตต้องมีวินัยในการใช้จ่ายและคำนึงถึงภาระทางการเงินในการใช้จ่ายอย่างเข้มงวด

การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการออม

เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสินเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุดปัญหาหนึ่ง ที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ (สมพร เทพสิทธา, 2548, หน้า 39)

สาเหตุประการหนึ่งของความยากจน คือ การขาดการประหยัดและอดออม ใช้เงินเกินกว่ารายได้ ใช้จ่ายเงินเพื่อการเที่ยวเตร่และความสนุกสนานที่เกินขอบเขต คนไทยมักจะ

ชอบแข่งขันในการใช้สินค้าที่มีสีหรือราคาแพง ทำให้ใช้จ่ายเงินอย่างสุรุ่ยสุร่าย ฟุ่มเฟือยเกินฐานะ ตามคำกล่าวที่ว่า “มีรายได้น้อยแต่มีรสนิยมสูง” เมื่อรายได้น้อยพอที่หนี้สิน หรือซื้อสินค้าเงินผ่อน ทำให้ต้องมีหนี้สิน จำนวนหนี้สิน ได้เพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ บางคนไม่มีเงินชำระหนี้ก็ต้องหาทางโดยการฆ่าตัวตาย

ในทางเศรษฐกิจ เงินออม (Saving) ของประชาชนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ ประเทศที่มีเงินออมสูง ก็ไม่จำเป็นต้องไปกู้ยืมเงินจากต่างประเทศมาใช้ สามารถที่จะทำให้ประเทศอื่นกู้ยืมเงินได้ ส่วนประเทศที่มีเงินออมต่ำหรือไม่มีเงินออม ก็จะต้องกู้เงินจากต่างประเทศมาใช้ หากกู้เงินและเป็นหนี้มากเกินไปก็จะทำให้กระทบกระเทือนต่อฐานะทางเศรษฐกิจและการเงินของประเทศ เช่น การที่ประเทศไทยต้องกู้ยืมเงินจากต่างประเทศเป็นจำนวนเงินถึง 90,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ในกลางปี 2540 เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยต้องประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและการเงินอย่างรุนแรง

คนที่มีเงินออมจะต้องเป็นคนที่มีประหยัด ใช้จ่ายน้อยกว่ารายได้ คนที่ไม่ควบคุมการใช้จ่ายมีนิสัยฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย เห็นคนอื่นมีอยากมีบ้างทั้งที่ฐานะทางการเงินไม่อำนวยให้ จะพยายามหาเงินมาไม่ว่าโดยทางสุจริตหรือทุจริตไม่ว่าโดยชอบธรรมหรือไม่ชอบธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับความฟุ้งเฟ้อมีข้อความสำคัญดังนี้

“ความฟุ้งเฟ้อทำให้เกิดความไม่พอ คนเราฟุ้งเฟ้อก็ไม่มีทางที่จะหาทรัพย์มาป้อนความฟุ้งเฟ้อได้ ความฟุ้งเฟ้อเป็นปากที่หิวไม่หยุด เป็นปากที่หิวตลอดเวลา หาทำไรไม่พอ ฉะนั้นจะต้องหาทางป้องกัน วิธีที่จะนำมาป้อนความฟุ้งเฟ้อ ซึ่งก็คือ การทุจริต

การปฏิบัติตนตามแนวทางปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง”

การจะมีวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงได้นั้น สมพร เทพสิทธิ (2548, หน้า 5-7, 47) ได้กล่าวโดยสรุป ว่ามีข้อปฏิบัติที่สำคัญ ดังนี้

1. มีชีวิตที่เรียบง่าย ยึดถือความประหยัด ลดค่าใช้จ่ายในทุกด้านรวมถึงการลดละความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยในการดำรงชีวิตและเป็นไปในทางที่ถูกต้อง
2. ให้ยึดถือทางสายกลาง รู้จักพอ พอดี พอประมาณและพอใจ
3. มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมมือและช่วยเหลือกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ไม่มุ่งร้ายทำลายกัน

4. ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ซื่อสัตย์สุจริต แม้อยู่ภายใต้ภาวะความขาดแคลน

5. เสริมสร้างความมั่นคง และก้าวหน้าในชีวิต ด้วยความรู้และความอดสาหัส โดยตั้งความพอเพียงในการดำรงชีวิตเป็นเป้าหมาย

6. ใฝ่หาความรู้เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์

7. ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน ให้สามารถพออยู่พอกิน ไม่เดือดร้อน ไม่ตกเป็นทาสของอบายมุข วัตถุนิยมและไม่บริโภคนิยม

8. ลดการแข่งขันในเชิงธุรกิจ หรือผลประโยชน์

9. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป

บริบททั่วไปเกี่ยวกับการออมในจังหวัดมหาสารคาม

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงสถาบันการเงิน องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและภาคประชาชน ในจังหวัดมหาสารคาม ที่ดำเนินงานอันเกี่ยวข้องกับการออมและการให้บริการและช่วยเหลือด้านเงินลงทุน

ธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ได้แก่

ธนาคารกรุงเทพ	จำนวน 6 สาขา
ธนาคารกสิกรไทย	จำนวน 2 สาขา
ธนาคารกรุงไทย	จำนวน 10 สาขา
ธนาคารทหารไทย	จำนวน 2 สาขา
ธนาคารไทยพาณิชย์	จำนวน 5 สาขา
ธนาคารนครหลวงไทย	จำนวน 1 สาขา
ธนาคารซีเอ็มบีไทย	จำนวน 2 สาขา
ธนาคารกรุงศรีอยุธยา	จำนวน 1 สาขา
ธนาคารออมสิน	จำนวน 7 สาขา
ธนาคารอาคารสงเคราะห์	จำนวน 1 สาขา
ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร	จำนวน 9 สาขา

ตัวอย่างโครงการการออมภาคประชาชน

1. กองทุนบุญดีจะสวัสดิการชุมชนตำบลโคกก่อ (องค์การบริหารส่วนตำบลโคกก่อ, 2554, หน้า 1) กองทุนนี้ได้รับการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนจาก อบต. และกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

วัตถุประสงค์ของกองทุน เพื่อเป็นสวัสดิการให้แก่ชุมชนในเรื่องของการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน สร้างความมั่นคงในชีวิตให้กับชาวบ้าน และปลูกจิตสำนึกให้ชาวบ้านรักการออม ไม่ใช่จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางปฏิบัติ กองทุนนี้เป็นความรับผิดชอบของชาวบ้านในการบริหารจัดการกันเองผ่านคณะกรรมการที่สมาชิกในหมู่บ้านเลือกขึ้นมา โดยสมาชิกต้องจ่ายเงินสมทบเป็นเงินสัจจะออมวันละ 1 บาท หรือปีละ 365 บาท

2. สถาบันการเงินชุมชนต้นแบบฯ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านโคกสี (สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, 2553, หน้า 1) สถาบันการเงินชุมชนต้นแบบฯ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บ้านโคกสี มีสถานที่ทำการอยู่ ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีเศรษฐกิจพอเพียง หมู่ที่ 4 ตำบลโคกสีทองกลาง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา สถาบันการเงินชุมชนต้นแบบฯ บ้านโคกสี หมู่ที่ 4 พัฒนามาจากกองทุนบูรณาการและกองทุนจักสานยกฐานะเป็นสถาบันการเงินชุมชนต้นแบบ เมื่อ 2551

วัตถุประสงค์ของสถาบันฯ

- 1) การรับฝากและถอนเงินภายในหมู่บ้าน ให้มีประสิทธิภาพใกล้เคียงกับธนาคารพาณิชย์ทั่วไป
- 2) การช่วยเหลือสมาชิกในหมู่บ้าน เพื่อลดภาระหนี้สินให้หมดไป
- 3) ต้องการให้เป็นสถาบันหลักของชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงในการฝากเงิน
- 4) เพื่อเป็นหลักประกันให้สมาชิกในชุมชนได้รับบริการอย่างรวดเร็วและปลอดภัยในทรัพย์สินของครอบครัว
- 5) จะสร้างเครือข่ายทั้งด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศให้ทันสมัย เพื่อยกฐานะเป็นสถาบันฯ ที่เชื่อถือได้ในระดับจังหวัด / ภูมิภาค

3. สถาบันการเงิน บ้านดอนตู (มูลนิธิกา ภูผาหลวง, 2554, หน้า 1)

สถาบันการเงิน บ้านคอนดู่ ตำบลคันธารราษฎร์ อำเภอกันทรวิชัย ได้รับการผลักดันจากหลาย ๆ หน่วยงาน คือ คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กองส่งเสริมงานวิจัยและบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดมหาสารคาม ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร อำเภอกันทรวิชัย พัฒนาการจังหวัดมหาสารคาม พัฒนาการอำเภอกันทรวิชัย องค์การบริหารส่วนตำบลคันธารราษฎร์ และการร่วมแรงร่วมใจของผู้นำชุมชนลูกบ้านหมู่บ้านคอนดู่ ทุกคนจึงทำให้โครงการนี้เกิดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของชุมชนและจะสามารถสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและมีความมั่นคงของชาติต่อไป เพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนในด้านการวางแผน การบริหารการเงินของชุมชน รวมถึงเพื่อจัดตั้งสถาบันการเงินของชุมชนและถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการจากสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาสู่ชุมชน ให้ชุมชนได้ตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการมีส่วนร่วมและก่อให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชน ส่งเสริมและสร้างความเข้าใจกระบวนการถ่ายทอด การเรียนรู้ ทางด้านการบัญชี การเงิน และการบริหารธุรกิจที่ถูกต้องตามต้นแบบในการพัฒนาสถาบันการเงินของชุมชนที่ถูกต้องและมีประสิทธิภาพให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง พร้อมทั้งมีความเข้าใจอันดีของคนในชุมชน เพื่อเกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน

สถาบันการเงิน บ้านคอนดู่ ให้บริการบริการรับฝาก ถอนเงิน สิ้นเชื่อเพื่อชุมชน ประกอบด้วย ประเภทของเงินฝาก บัญชีออมทรัพย์ อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 0.50 ต่อปี บัญชีเงินฝากประเภทฝากประจำ 6 เดือน อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อปี บัญชีเงินฝากประเภทฝากประจำเวลา 2-5 ปี อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 3 ต่อปี และ ปล่อยสิ้นเชื่อทั่วไปในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 1.25 ต่อเดือน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปัญญาสมาพันธ์เพื่อการวิจัยความเห็นสาธารณะแห่งประเทศไทย (WPORT) (2554, หน้า 1) ได้สำรวจรูปแบบการออมของคนไทยจากกลุ่มตัวอย่าง 4,000 ราย เผยแพร่ ณ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2554 โดยแบ่งเป็นการออมที่เป็นที่นิยม และการออมที่ไม่เป็นที่นิยมสรุปได้ว่า

1. การออมที่ไม่เป็นที่นิยมส่วนมากต้องใช้จ่ายเงินจำนวนมากในการสร้าง

ผลตอบแทน ทำให้การลงทุนจำกัดอยู่ในกลุ่มแคบ ๆ โดยเฉพาะกลุ่มที่มีการศึกษาสูง การออมที่

ไม่เป็นที่นิยม ได้แก่ ตราสารอนุพันธ์ ตัวสัญญาใช้เงิน ชื้อหุ้น กองทุนรวม อสังหาริมทรัพย์ พันธบัตรรัฐบาล ทองคำ สลากออมสิน

2. การออมที่เป็นที่นิยม ได้แก่ เงินฝากธนาคาร เก็บเงินสด ทำประกันชีวิต การออมที่คนไทยนิยมมากคือ การนำเงินไปฝากธนาคารแล้วรอรับดอกเบี้ยที่ปัจจุบันนี้ค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับเงินเพื่อที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ดอกเบี้ยที่จะได้ก็ไม่พอใช้จ่ายในอนาคต ดังนั้นปัญหาของคนไทยจึงไม่ได้อยู่ที่การออม แต่ปัญหาอยู่ที่คนไทยต้องเรียนรู้ว่าจะเพิ่มดอกผลให้เงินของตัวเองอย่างไร โดยวิธีที่เรียกว่า ลงทุน

พรเพ็ญ วรสิทธิ์ (2553, หน้า 1) ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการเล่นหวยและความ เป็นไปได้ของการเปลี่ยนเงินหวยเป็นเงินออมระยะยาว งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง พฤติกรรมการซื้อหวยของประชาชนในกลุ่มผู้มีรายได้ต่ำ และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการ ทดแทนหวยด้วยสลากออมทรัพย์เพื่อเพิ่มเงินออมระยะยาวให้แก่ประชาชนกลุ่มนี้ กลุ่ม ตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชาชนของ 2 หมู่บ้านในจังหวัดศรีสะเกษ ด้วยจำนวนตัวอย่าง ที่มีอายุมากกว่า 15 ปีขึ้นไป 385 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ผลการศึกษา พบว่า ในหมู่บ้านตัวอย่างมีผู้ที่ซื้อหวย/สลากกินแบ่งรัฐบาลมากถึงร้อยละ 72 ของกลุ่ม ตัวอย่าง โดยส่วนใหญ่คือร้อยละ 51 เป็นการซื้อเพราะหวังผลตอบแทน และเงินที่นำมาซื้อหวย นั้นร้อยละ 88.41 เป็นการใช้จ่ายส่วนตัว แสดงว่าเป็นการซื้ออย่างมีเหตุผล มิใช่มีวาม และมี หลักการในการลงทุนเดียวกับผู้ลงทุนทางการเงินทั่วไป ข้อสรุปผลที่ได้คือ ประชาชนผู้มีรายได้ ต่ำมีทางเลือกอื่นในการลงทุนทางการเงินที่มีความเสี่ยง น้อยกว่าการลงทุนในหวย/สลากกิน แบ่งน้อย ถ้าภาครัฐหาตราสารทางการเงินอื่นที่ได้เงินต้นคืนในอนาคตมาทดแทนการซื้อหวย/ สลากกินแบ่งรัฐบาล เช่น สลากออมทรัพย์ ซึ่งมีโอกาสได้เงินต้นคืน เงินเหล่านี้น่าจะกลายเป็น เงินออมที่สามารถนำไปใช้ในวัยเกษียณอายุได้ กองทุนนี้น่าจะเกิดขึ้นได้ง่าย เพราะลักษณะ การระดมทุนเป็นไปตามพฤติกรรมการลงทุนของชาวบ้านซึ่งซื้อหวย/สลากกินแบ่งรัฐบาลเป็น ประจำอยู่แล้ว กองทุนนี้สามารถขยายได้หากมีการออกสลากในวงกว้าง เพราะจะช่วยให้เงิน รางวัลน่าสนใจขึ้น

จุฑามาศ แก้วพิจิตร (2552, หน้า 251-252) ศึกษาเรื่อง ภาวะหนี้สิน ระดับ ความเครียด ความสุข และบทบาทของนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใน โรงงานอุตสาหกรรมแห่ง หนึ่ง มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ ค่าใช้จ่าย ภาวะทางการเงิน ตลอดจน ระดับของความเครียดและความสุขของพนักงานในองค์กรเอกชน 2) เสนอแนะให้องค์กร ตระหนักถึงปัญหาหนี้สินของพนักงานและนำเสนอบทบาทของกลไกของ นักพัฒนาทรัพยากร

มนุษย์ในการจัดการกับปัญหาหนี้สินของพนักงานอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ พนักงานในบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง จำนวน 1,535 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม เพื่อสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ ค่าใช้จ่าย ภาวะหนี้สิน รูปแบบการใช้เงินของพนักงาน ในบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ผลการศึกษาด้านพฤติกรรมค่าใช้จ่ายของพนักงาน พบว่าพนักงานร้อยละ 43.0 มีรายจ่ายมากกว่ารายรับ และมีวิธีการแก้ปัญหาโดยการกู้ยืม และวิธีการแก้ไขปัญหามากกว่า 1 วิธีการ (เช่น จำนำ ใช้บัตรเครดิตกดเงินสดมาใช้ เป็นต้น) และมีพนักงานเพียงร้อยละ 19.3 ที่มีรายรับมากกว่ารายจ่าย ซึ่งส่วนใหญ่จัดการกับเงินที่เหลือโดยนำไปฝากธนาคารและสหกรณ์ออมทรัพย์ การศึกษารายจ่ายซึ่งแบ่งเป็นรายจ่ายด้านที่อยู่อาศัย การเดินทาง และการบันเทิงและการพักผ่อน ผลการศึกษาพบว่ารายจ่ายเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย ประชากรกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งต้องผ่อนบ้าน ร้อยละ 33.1 ต้องเช่าบ้าน รายจ่ายเกี่ยวกับการเดินทาง พบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 21.1 ไม่มีรถและเดินทางมาทำงานโดยรถโดยสารประจำทาง รายจ่ายเกี่ยวกับการบันเทิงและพักผ่อนพบว่าประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไปเที่ยวต่างจังหวัด รองลงมาคือ ดูภาพยนตร์ และไปเที่ยวสถานเริงรมย์ ตามลำดับจากมากไปน้อย ประโยชน์จากการศึกษาครั้งนี้ องค์กรอาจใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนารูปแบบและแนวทางดำเนินชีวิตของพนักงานในปัจจุบัน รวมทั้งช่วยค้นหาแนวทางหรือยุทธศาสตร์ในการลดหนี้ของพนักงาน ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อองค์กร พนักงานเอง และสหภาพ เพราะถ้าหากพนักงานไม่สามารถจัดการกับรายรับ-รายจ่ายของตนเองได้อย่างสมดุล อาจก่อให้เกิดความเครียดและความกดดัน ซึ่งจะกระทบต่อการทำงาน

วีรจิต กลั้มพะสุด (2551, หน้า 103) กล่าวถึง ผลการสำรวจในปี 2004 ของ John Middleton พบว่า การจำกัดการบริโภคช็อกโกแลต แอลกอฮอล์ กาแฟ ของขบเคี้ยวและบุหรี่ในระหว่างฤดูถือบวช (Lent) สามารถช่วยประหยัดเงินได้เป็นจำนวนรวมถึง 40,000 บาท และระหว่างวันแรกของการถือบวชถึงวันอีสเตอร์ ถ้างดกาแฟลาเต้วันละถ้วย ประหยัดได้ 6,000 บาท งดเบียร์ วันละ 1 เทือก ประหยัดได้ 7,000 บาท และงดสูบบุหรี่วันละ 1 ซอง ประหยัดได้ 15,000 บาท รวมประหยัดได้ 28,000 บาท เงินส่วนดังกล่าวนี้สามารถนำมาเป็นค่าใช้จ่ายด้านอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์ได้อีกมากต่อตนเองและครอบครัว

มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) (2551, หน้า ค-ญ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการขยายกำหนดเกษียณอายุและการออมที่เหมาะสมของภาคแรงงานทั่วประเทศ มีวัตถุประสงค์ใน 3 ประเด็น คือ 1) ให้ทราบถึงรูปแบบผลประโยชน์และผลกระทบที่เกิดจากการขยายเกษียณอายุของผู้ทำงานทั้งภาคเอกชนและภาครัฐในด้านเศรษฐกิจ สังคมและชีวิต

ความเป็นอยู่ 2) ให้ทราบถึงรูปแบบการออมที่เหมาะสมของแรงงานเพื่อเตรียมความพร้อมในการดำรงชีวิตที่ดีเมื่อสูงอายุ และ 3) เพื่อให้ทราบข้อเสนอแนะการบริหารจัดการเกี่ยวกับการขยายกำหนดเกษียณอายุและรูปแบบการออมสำหรับวัยเกษียณอายุที่เหมาะสมกับสังคมไทยทั้งภาครัฐและเอกชน กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ ผู้ที่กำลังทำงานอยู่ในภาคเอกชนและในภาครัฐ จำนวน 838 ตัวอย่าง และสมาชิกกองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) จำนวน 435 ตัวอย่าง ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัจจัยที่กำหนดปริมาณการออมคือ ภาระค่าใช้จ่ายของตนเองและครอบครัว เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจมากที่สุด รองลงมาคือภาระหนี้สินของตนเองและครอบครัว สภาพเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศและการบริโภคสินค้าชิ้นใหญ่ เช่น รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ การท่องเที่ยว ค่าธรรมเนียมการศึกษาของตนเองหรือเกิดรายจ่ายที่ไม่คาดคิดขึ้น เช่น การเจ็บป่วยจึงทำให้ไม่สามารถออมเงินได้ในเดือนนั้น ๆ

2. รูปแบบการออมได้แก่ การฝากออมทรัพย์ รองลงมาเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ ส่วนการออมเพื่อเกษียณอายุได้แก่ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และการประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำสูงสุด

3. รูปแบบการออมเพื่อเกษียณอายุที่คาดว่าจะทำในอนาคตได้แก่ การประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำ เนื่องจากการออมในรูปแบบอื่นมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้และความเข้าใจ

4. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการออมเพื่อเกษียณอายุ พบว่า ส่วนใหญ่เคยได้ยินการออมเพื่อเกษียณอายุน้อยมาก โดยรู้จักกองทุนสำรองเลี้ยงชีพมากที่สุด รองลงมาคือ การประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำ

5. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ระบุว่า ควรผสมทั้งการออมแบบบังคับและสมัครใจ เนื่องจากหากไม่บังคับคงจะไม่มีเงินออม แต่ไม่ควรบังคับในอัตราที่สูงเกินไปที่เกินกว่านั้นให้เป็นความสมัครใจ

6. ความคิดเห็นเกี่ยวกับความเพียงพอของเงินออมเพื่อเกษียณอายุ พบว่า ผู้ที่ทำงานภาครัฐระบุว่าเพียงพอ

ดังนั้น จึงควรศึกษารูปแบบการนำกองทุนประกันสังคมที่อยู่ในปัจจุบันและอนาคตเพื่อนำไปลงทุนให้เกิดดอกผลให้กับผู้ประกันตนกรณีชราภาพ ภาคเอกชนนอกระบบควรศึกษาทบทวนรูปแบบที่เป็นไปได้ของบำนาญถ้วนหน้า (Universal Pension Scheme) เพื่อนำมาทดแทนระบบสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ซึ่งปัจจุบันใช้กับประเทศแคนาดา ญี่ปุ่น อังกฤษ รวมทั้ง

ศึกษารูปแบบความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากภาครัฐสำหรับกองทุน การออมชุมชนเพื่อแรงงานนอกระบบที่มีอยู่แล้วและต้องการตั้งขึ้นใหม่ เช่น อัตราการจ่ายเงินสมทบการออกกฎหมายรองรับ เป็นต้น โดยรูปแบบการออมต้องทำควบคู่กันไประหว่างระบบบังคับ (โดยใช้กฎหมาย) และการเข้าร่วมโครงการ โดยสมัครใจ (ใช้แรงจูงใจเป็นแรงผลักดัน)

สุรวิรัช เชื้อเงิน (2547, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการออมของภาคครัวเรือนไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและพฤติกรรมการออมของภาคครัวเรือนไทย และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการออมของภาคครัวเรือนกับปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ รายได้ ความมั่งคั่ง สินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภคของภาคครัวเรือนและ โครงสร้างของประชากร โดยใช้ข้อมูลitudinal ในช่วงปี พ.ศ. 2523-2545 จากรายงานของธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และรายงานของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่า รายได้ในปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่างมีผลต่อการออม กล่าวคือ เมื่อรายได้มีการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้น การออมจะสูงขึ้นด้วย ทั้งนี้เมื่อแบ่งรายได้ ออกเป็น 2 กลุ่มคือ รายได้ถาวรและรายได้ชั่วคราวหรือรายได้ที่ไม่คาดหมาย พบว่า รายได้ชั่วคราวจะทำให้เก็บออมไว้มากกว่านำรายได้นั้นไปบริโภคจนหมด ดังนั้น รายได้ชั่วคราวจึงมีผลต่อการออมภาคครัวเรือน เมื่อครัวเรือนถือครองทรัพย์สินมากแล้วมูลค่าสุทธิของทรัพย์สินมากขึ้นจะทำให้รู้สึกว่ามี ความมั่งคั่งมากขึ้น และเมื่อความมั่งคั่งที่มีอยู่เพียงพอ สำหรับการบริโภคหรือเป็นไปตามที่คาดหมายแล้ว จะส่งผลให้การออมของภาคครัวเรือนลดลง ด้านอายุพบว่า เมื่อมีจำนวนประชากรในวัยชรามากขึ้นมีความโน้มเอียงในการออมต่ำกว่าประชากรวัยทำงาน เนื่องจากวัยชราไม่มีรายได้ลดลงจึงต้องนำเงินออมออกมาใช้จ่าย ทั้งนี้หากธนาคารพาณิชย์ลดการให้สินเชื่อภาคครัวเรือนลงอาจมีผลทำให้ภาคครัวเรือนมีการออมสูงขึ้น

Carman, K. G., Gokhale, J. & Kotlikoff, L. J. (2003, p. 1) ศึกษาเรื่อง ผลกระทบของนโยบายการเงินทั้งในปัจจุบันและอนาคตที่มีต่อการบริโภคและการออม นโยบายการเงินนี้เกี่ยวข้องกับภาษีและการใช้จ่ายของภาครัฐ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ลูกค้ำที่ใช้บริการทางการเงินของธนาคารกลางของสหรัฐอเมริกา (Federal Reserve) 959 ครัวเรือนหรือคู่สมรส เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีหนี้สิน และมีความอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายการเงินเฉพาะในช่วงเริ่มต้นของการออกพระราชกำหนดต่าง ๆ และการเปลี่ยนแปลงของภาษีเงินได้ เป็นต้น ปัจจัยที่มีผลต่อการบริโภคและการออมซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายการเงินคือ อายุ แหล่งข้อมูลของครัวเรือน

Wako Watanabe (2008, p. 1, 21) ศึกษาเรื่อง รายได้ที่ไม่แน่นอนและความต้องการครอบครองเงินสำหรับใช้ในยามฉุกเฉินจากข้อมูลระดับจุลภาคของญี่ปุ่น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออมของครัวเรือนในประเทศญี่ปุ่น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ครัวเรือนที่ยังทำงานในประเทศญี่ปุ่น จำนวน 3836 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า แรงงานที่มีรายได้ไม่แน่นอนส่งผลต่อเป้าหมายการครอบครองเงินสำหรับใช้ในยามฉุกเฉิน อิทธิพลของการมีรายได้ที่ไม่แน่นอนจะส่งผลต่อครอบครัวเมื่อหัวหน้าครัวเรือนมีอายุ 51 ปีขึ้นไป ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นผู้ที่ใกล้ชิดเกษียณให้ดูแลน้อยจะไม่กังวลในความเสี่ยงด้านรายได้แรงงาน

Ikuko Okomoto (2010, p. 91) ศึกษาเรื่อง การปฏิบัติของครอบครัวยากจนในชนบทของพม่าเมื่อเกิดภาวะฉุกเฉินขึ้นในครัวเรือน : ทบพวนกลุฑุฑ์ในรัฐระไข่ (Rakhine State) ประเทศพม่า มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการตอบสนองของครัวเรือนเมื่อเกิดกรณีมีค่าใช้จ่ายฉุกเฉินเกิดขึ้น พิจารณาปัจจัยที่มีผลต่อกลุฑุฑ์ที่ใช้ เช่น การให้ยืมเงิน การให้เงินโดยเสน่หา เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ ประชาชนในหมู่บ้านชาวประมงและชาวเกษตรกร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ผลการศึกษาพบว่า เมื่อมีภาวะฉุกเฉินเกิดขึ้นครัวเรือนจะให้ความสำคัญกับการประกันภัยตนเองเป็นอันดับแรก รองมาคือทรัพย์สินซึ่งครัวเรือนมีความมานะซื้อทองและวัวหนุ่มไว้ นอกจากนี้ยังพบว่าครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่มีทรัพย์สินหรือเงินสดเก็บไว้เลย ถ้าครัวเรือนไม่เก็บออมก็จะมีเงินไม่เพียงพอแก่ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น จึงทำให้เกิดกลุฑุฑ์ภายในกลุ่มสังคม เช่น การให้เงินโดยเสน่หา การให้ยืมเงินที่มีดอกเบี้ย 120เปอร์เซ็นต์ต่อปีจากนายทุนและพ่อค้า เป็นต้น ปัจจัยที่มีผลต่อการให้ยืมเงินคือ รายได้ครัวเรือนที่ต่ำกว่ากู้ยืมจะมีการกำหนดจำนวนเดือน ประการต่อมาคืออัตราดอกเบี้ยสูง ประเด็นเหล่านี้ทำให้ครัวเรือนมีฐานะที่ยากจนยิ่งขึ้น ปัจจัยรองลงมาคือ การประกันภัยตนเองและปทัสถานของสังคมที่มีการให้เงินโดยเสน่หาและการให้ยืมเงินโดยไม่คิดดอกเบี้ย สภาพสังคมและสภาพเศรษฐกิจของพม่ายังเป็นตัวกำหนดให้ครัวเรือนต้องทำการประกันภัยให้กับตนเอง